

Hoe gezond beleggen zorgpensioenfondsen?

Versie: 10 mei 2021

Marjolein van Dillen
Laurie Kos

GROEN PENSIOEN

Hoe gezond beleggen zorgpensioenfondsen?

Een onderzoek naar beleggingen van
negen pensioenfondsen van de zorgsector

Versie: 10 mei 2021

Auteurs:

Marjolein van Dillen
Laurie Kos

Met bijdragen van:

Corinne Collette
Cindy Coltman
Jeroen Wilting

GROEN PENSIOEN

www.groen-pensioen.nl

hallo@groen-pensioen.nl

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Zelf actie ondernemen	4
Vragen over dit rapport	5
Overzicht pensioenfondsen	8
- Pensioenfonds Fysiotherapeuten (SPF)	9
- Pensioenfonds Huisartsen (SPH)	11
- Pensioenfonds Verloskundigen (SPV)	13
- Pensioenfonds Medisch Specialisten (SPMS)	14
- Pensioenfonds Openbare Apothekers (SPOA)	16
- Pensioenfonds Tandartsen (SPT)	17
- Pensioenfonds Dierenartsen (SPD)	18
- Algemeen burger pensioenfonds (ABP, voor academische zorginstellingen)	19
- Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW, voor niet-academische zorginstellingen)	21
Bijlage 1: Methode	23
Bijlage 2: Bronnen en reacties pensioenfondsen	28
Bijlage 3: Informatie over fossiele bedrijven en pensioenfondsen	36
Bijlage 4: Informatie over wapenbedrijven en pensioenfondsen	37

INLEIDING

Pensioenfondsen zijn veel in het nieuws geweest over dekkingsgraden en de herziening van het pensioenstelsel. Daar komt nu een nieuw onderwerp bij: een groeiend aantal pensioendeelnemers vindt het belangrijk om te zien dat hun pensioengeld verantwoord en duurzaam wordt belegd.

Zorgverleners spreken zich hier de laatste tijd over uit in de media. In hun beroep spannen zij zich dagelijks in voor de gezondheid van mensen, maar de beleggingen van de zorgpensioenfondsen dragen momenteel niet bij aan gezondheid^{1, 2, 3}. Groen Pensioen is al enkele jaren actief bezig met dit onderwerp en zorgt voor verbinding tussen zorgverleners die hun zorgen hebben uitgesproken in de media. Verschillende pensioendeelnemers uit de zorgsector zijn in april 2021 een petitie gestart gericht aan hun pensioenfondsen⁴. Ter ondersteuning van hun verdere acties is in dit rapport voor hen uitgezocht hoe verantwoord verschillende zorgpensioenfondsen beleggen.

Groen Pensioen heeft dit overzicht gemaakt om pensioendeelnemers (en anderen) meer inzicht te geven in het beleid van hun pensioenfondsen. Er is onderzocht hoe negen verschillende grote zorgpensioenfondsen daadwerkelijk investeren in de volgende thema's: fossiele brandstoffen, wapens en tabak. Verderop in dit rapport wordt besproken waarom er gekozen is voor deze drie focusthema's. Vanuit dit overzicht kunnen pensioendeelnemers gerichte vragen stellen aan hun pensioenfondsen en in gesprek gaan om verbetermogelijkheden te bespreken. Groen Pensioen ondersteunt deelnemers hierbij, als zij daar behoefte aan hebben.

Voor het onderdeel 'wapens' heeft vredesorganisatie PAX geadviseerd en meegelezen. PAX maakt deel uit van de Eerlijke Pensioenwijzer. Via de Eerlijke Pensioenwijzer is ook op andere onderwerpen zoals ontbossing, landrechten en dierenwelzijn informatie te vinden over de beleggingen van pensioenfondsen. Van de negen zorgfondsen zijn alleen ABP en PFZW in de Eerlijke Pensioenwijzer opgenomen maar de aanbevelingen zijn ook nuttig voor de andere fondsen.

Pensioendeelnemers van de pensioenfondsen in dit rapport willen via hun oproep in de media en gesprekken met pensioenfondsen laten merken dat er steun en draagvlak is voor een steviger Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) op de drie focusthema's (fossiele brandstoffen, wapens en tabak). Groen Pensioen ziet graag vervolcontact en constructieve discussies ontstaan tussen de pensioendeelnemers en hun pensioenfondsen.

Dit rapport is de uitkomst van een onderzoek naar negen pensioenfondsen van de zorgsector. Verantwoord en duurzaam beleggen beperkt zich niet tot het niet beleggen in fossiele brandstoffen, wapens en tabak. Als er andere onderwerpen zijn waarvan je als pensioendeelnemer niet wilt dat je pensioengeld daarin wordt belegd of juist wél, bespreek dat vooral ook met jouw pensioenfonds.

ZELF ACTIE ONDERNEMEN *Wat kan ik als pensioendeelnemer met dit rapport?*

Wat kan ik doen, als ik wil dat mijn pensioenfonds duurzaam belegt?

Zoek andere pensioendeelnemers op van hetzelfde fonds. Groen Pensioen kan je koppelen aan mede-pensioendeelnemers als je die (nog) niet in je eigen netwerk hebt. Bespreek wat jullie acceptabele beleggingen vinden van jullie fonds, en wat juist niet. Hierbij kan dit rapport ter inspiratie dienen. Groen Pensioen heeft een eigen mening toegevoegd over elk pensioenfonds waarin suggesties staan voor een steviger maatschappelijk verantwoord beleid. Gebruik dit zodat jullie meer concreet kunnen maken wat jullie graag zien veranderen aan de manier waarop het fonds jullie geld belegt.

Er zijn verschillende manieren om je pensioenfonds te benaderen: via een brief of statement vanuit jullie zelf of vanuit jullie werkgever, een artikel in een vakblad, een oproep via je persoonlijke kanalen of het uitnodigen van de bestuursleden van het pensioenfonds voor een gesprek. Het gesprek is nuttig om aan te vragen bij een bestuurslid en iemand die over het beleggingsbeleid gaat bij jouw pensioenfonds. Benader Groen Pensioen gerust via hallo@groen-pensioen.nl als we je ergens bij kunnen ondersteunen of adviseren.

¹ <https://nos.nl/artikel/2370355-pensioenfondsen-van-artsen-beleggen-in-wapens-en-cannabis.html>

² <https://eerlijkegeldwijzer.nl/pensioenwijzer/nieuws/2020/blog-tien-grootste-pensioenfondsen-scoren-dikke-onvoldoendes-voor-klimaatbeleid/>

³ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/dubieuze-investeringen-van-nederlandse-pensioenuitvoerders-in-myanmar~b34e978b/>

⁴ <https://actie.degoedezaak.org/petitions/gezonde-zorgpensioenfondsen>

Kan ik iets bereiken bij mijn pensioenfonds? Hebben jullie een voorbeeld?

Pensioenfondsen zijn wettelijk verplicht om te luisteren naar hun pensioendeelnemers. De fondsen beleggen immers met ons pensioengeld. Iedereen mag dus zijn wensen aan zijn pensioenfonds duidelijk maken.

Al jarenlang spreken zorgverleners zich uit dat ze niet willen dat hun pensioengeld belegd wordt in tabak-sproducenten. Deze oproep werd in 2017 makkelijker uitvoerbaar omdat er een internationaal erkende lijst kwam, waarmee pensioenfondsen specifieke bedrijven kunnen laten uitsluiten. Dat pensioenfondsen nu tabak grotendeels uitsluiten laat zien dat pensioenfondsen luisteren naar pensioendeelnemers als die zich laten horen. Neem dit als inspiratie om ook andere dubieuze beleggingscategorieën bij je pensioenfonds aan te kaarten.

Hoe ga ik in gesprek met mijn pensioenfonds?

Argumenten die pensioenfondsen vaak gebruiken en hoe je dit van weerwoord kan voorzien.

ARGUMENT

'We blijven beleggen in bedrijven die het niet goed doen omdat we dan als aandeelhouder invloed op ze kunnen uitoefenen. Door middel van gesprekken en stemmen op jaarvergaderingen kunnen we bedrijven vragen het beter te doen. Als we stoppen met beleggen in het bedrijf kan dat niet meer.'

'Wij willen bedrijven niet te snel uitsluiten, maar hier de tijd voor nemen'

'We beleggen passief (in indexen) en kunnen er dus niet zoveel aan doen'

WEERWOORD

In gesprekken met bedrijven vragen om te veranderen (heet ook "engagement") is een mogelijke beleggingsstrategie. Om hiermee echt effectief te zijn, moet een pensioenfonds daarbij openlijk, dus in het Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB), kiezen welke doelen het wil bereiken met de gesprekken, met welk tijdsplan, wanneer de grens van "er is niet meer te praten" is bereikt – en welke consequenties dit heeft. Voor sommige beleggingen wil je dat er snel iets verandert: bijvoorbeeld fossiele bedrijven vanwege klimaatverandering. Fondsen hebben vaak onduidelijke engagement plannen en niet oneindig de tijd voor gesprekken. Ook tonen fondsen veelal niet aan of de gesprekken die ze voeren helpen.

Pensioenfondsen kunnen naast gesprekken ook voorstellen op aandeelhoudersvergaderingen steunen die het bedrijf vragen om positief te veranderen. Dit vraagt om een actieve opstelling van een pensioenfonds en we zien helaas vaak dat pensioenfondsen zich onthouden of tegen voorstellen stemmen waarmee een bedrijf wordt gevraagd te veranderen. Als fondsen nu nog beleggen in niet-duurzame bedrijven, gebruik dan op zijn minst de maximale invloed die je hebt als aandeelhouder. Nu gebeurt dat vaak niet.

We kunnen helaas niet meer 'de tijd nemen' voor onderzoek of andere beleggingsstrategieën als we de doelen uit het Klimaatakkoord van Parijs willen halen.

Met een reguliere beleggingsstrategie zonder uitsluitingen of benoemde uitsluitingscriteria kan je er zeker van zijn dat de beleggingen niet duurzaam of verantwoord zijn. Een fonds belegt in dat geval in alle mogelijke bedrijven en sluit geen dubieuze beleggingen uit (milieuvuilers/wapens/tabak). Als fondsen aangeven de tijd te willen nemen voor uitsluitingen, legitimeren zij dus die dubieuze beleggingen met alle gevolgen van dien.

Er zijn wel nog andere beleggingsstrategieën. Deze beleggingsstrategieën zijn bijvoorbeeld: thematisch beleggen, norm beleggen, Best In Class beleggen, ESG integratie, en Impactbeleggen. Al deze strategieën vereisen duidelijke (SMART) keuzes over waar het fonds naartoe wil, voordat welke strategie dan ook effectief kan zijn. Om deze methode effectief te laten zijn, moet dit in het MVB beschreven staan.

Een pensioenfonds kiest zelf om passief of actief te beleggen. Actief betekent dat het pensioenfonds zelf bedrijven en beleggingsstrategieën kiest en zelf koopt en verkoopt. Passief betekent dat een pensioenfonds aan een beleggingsfonds vraagt om voor hen het geld te beleggen in bedrijven. Dit is dus een vorm van uitbesteden. Veel

pensioenfondsen kiezen voor passief beleggen, omdat hiervoor minder mankracht nodig is binnen het pensioenfonds zelf en dus kosten scheelt. Bij het uitbesteden van beleggingen moet een pensioenfonds hun eisen rondom verantwoord en duurzaam beleggen duidelijk doorgeven aan het beleggingsfonds.

Sommige pensioenfondsen, ook kleine, kiezen voor een maatwerk mandaat, waarbij alle eigen keuzes in een beleggingsfonds worden gebouwd. Dat is dus blijkbaar mogelijk tegen acceptabele kosten. Daarin kunnen alle wensen en uitsluitingen meegenomen worden, dat is nu juist maatwerk.

In 2020 is er bij bijna alle aanbieders van beleggingsfondsen een ruime keuze ontstaan van beleggingsfondsen met mandaten die allerlei soorten duurzaamheidsuitsluitingen (ESG) realiseren. Robeco en Achmea staan bekend als ervaren duurzame investeerders (ESG). De uitsluitingen die de fondsen in ons onderzoek noemen, zijn allemaal gewoon realiseerbaar via passief beleggen. Passief beleggen is dus geen argument om niet duurzaam te beleggen.

'We doen juist heel veel, kijk maar naar onze 'impact' beleggingen of onze 'Green Bonds''

Impactbeleggen (beleggen in bedrijven die een positieve impact op sociaal- of milieugebied aan het realiseren zijn) is zonder meer goed. Net zoals leningen voor verduurzamingen van een bedrijf (Green Bond).

Maar: zolang er (ook) investeringen in beleggingsportefeuille zitten die schade voor gezondheid en milieu opleveren, is het dweilen met de kraan open.

'We scoren goed bij de duurzaamheidslijst van de VBDO (vereniging van beleggers voor duurzame ontwikkeling)⁵'

De VBDO kijkt naar processen en de kwaliteit van de plannen. Dit is zeker een nuttige benchmark voor de sector. Maar de VBDO neemt de daadwerkelijke beleggingen van de fondsen hier niet in mee. In andere studies die VBDO wel doet naar beleggingen van pensioenfondsen worden fondsen niet bij naam genoemd, maar worden conclusies voor de hele sector getrokken.

In dit rapport hebben wij gekeken naar de daadwerkelijke beleggingen in bedrijven, omdat het ons gaat om de daadwerkelijke geldstromen en of die eventueel risico's op schade in onze wereld geven. Daarnaast verwijzen wij naar de Eerlijke Pensioenwijzer die ook een ander beeld uitwijst van hoe pensioenfondsen het doen: [Scores | Eerlijke Geldwijzer](#)

VRAGEN OVER HET RAPPORT

Welke onderwerpen zitten er in deze analyse van Groen Pensioen en waarom?

De zorgverleners die Groen Pensioen hebben benaderd, wilden meer weten over beleggingen van onderwerpen die grote impact hebben op onze gezondheid: **fossiele brandstoffen, wapens en tabak**. Voor deze drie onderwerpen bestaan lijsten met schadelijke bedrijven, die vergeleken kunnen worden met de beleggingsportefeuille van een pensioenfonds, zodat een controle op de concrete beleggingen mogelijk is⁶. Fossiele brandstoffen zijn slecht voor onze gezondheid omdat de verbranding hiervan voor veel vervuiling zorgt. Deze vervuiling is gelinkt aan het ontstaan van verschillende gezondheidsproblemen (o.a. COPD, hart-en vaatziekten) en omdat de uitstoot de grootste veroorzaker is van klimaatverandering, die op zijn beurt ook weer veel gezondheidsproblemen veroorzaakt. De gezondheidsgevolgen van wapens en tabak spreken voor zich.

⁵ <https://www.vbdo.nl/2020/10/duurzaam-beleid-bij-pensioenfondsen-vertaalt-zich-nog-niet-altijd-naar-praktijk/>

⁶ Voorbeelden: UN lijst van tabaksbedrijven, GCEL van Urgewald, Carbon Underground lijst voor olie. UN Global Compact omvat de wettelijk verplichte wapenbedrijven.

Veel pensioenfondsen willen verandering bereiken door hun invloed uit te oefenen als aandeelhouder van een bedrijf uit te oefenen. Dit gebeurt onder andere door met de bedrijven in gesprek te gaan, te stemmen op jaarvergaderingen van bedrijven en voorstellen te steunen waarmee bedrijven duurzamer worden. Daarom hebben we het **stemverslag van alle onderzochte fondsen** opgezocht. Dit laat zien hoe zij stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van de bedrijven waarin zij beleggen. Als specifiek voorbeeld heeft Groen Pensioen bekeken hoe de fondsen in 2020 hebben gestemd bij de aandeelhoudersvergadering van Royal Dutch Shell op de resolutie die voorstelt dat Shell zich houdt aan het Klimaatakkoord van Parijs^{6a}.

Hoe komen jullie tot jullie conclusies?

Als je meer wilt weten over hoe er wordt belegd en hoe wij daaruit conclusies trekken, bekijk dan de onderliggende details in de bijlage 1: [methode](#).

Wanneer doet mijn pensioenfonds het “verantwoord”?

Groen Pensioen meent dat er allereerst transparantie moet zijn over de beleggingen met pensioengeld door middel van een Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid, een uitsluitingenlijst en een lijst geïnvesteerde bedrijven en een lijst van gebruikte beleggingsfondsen.

Om een “verantwoord” beleggend pensioenfonds te worden, vinden wij dat pensioenfondsen zo snel mogelijk moeten stoppen met beleggingen in kolen,- olie, en gasbedrijven (zeker de winning uit teerzand, aangezien dit bijzonder vervuilend is), maar uiterlijk in 2025. Als er nu alleen nog plannen zijn om beleggingen in fossiel af te bouwen, moeten die specifiek, uitvoerbaar en tijdsgebonden zijn.

Verder vinden wij dat de fondsen direct moeten stoppen met beleggingen in wapens en tabak. In alle gevallen bedoelen we dan ook de toeleverende industrie die cruciale onderdelen levert voor wapens en tabak. Met wapenbedrijven bedoelen wij naast de wettelijke uitsluitingen ook kernwapens, wapens met verarmd uranium, met witte fosfor en wapenbedrijven die wapens of cruciale onderdelen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.

^{6a} <https://www.follow-this.org/nieuwe-ambitie-shell-nog-steeds-niet-in-lijn-met-parijs/>

Overzicht pensioenfondsen

VERMOGEN: 4,6 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat SPF er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie:

- SPF heeft een lijst openbaar met bedrijven waarin het belegt en hoeveel het daarin belegt.
- SPF heeft een lijst openbaar met bedrijven die het uitsluit van beleggingen.
- SPF heeft geen openbaar aanwezig stemverslag hoe ze stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Er is door een beleggingsfonds van SPF tegen de klimaatresolutie gestemd op de aandeelhoudersvergadering van Shell 2020.

SPF belegt in fossiele bedrijven

SPF noemt fossiele bedrijven niet als uitsluiting.

SPF beschrijft in haar Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) dat zij aan het onderzoeken is of kolen- en teerzandbedrijven kunnen worden uitgesloten de toekomst. Dit klinkt positief, we lezen alleen niet wanneer hier (welke) stappen genomen gaan worden.

In de beleggingsportefeuille van SPF zijn vervuilende bedrijven te vinden die niet serieus willen praten over een duurzamere koers, bijvoorbeeld ExxonMobil en Chevron.

Bijzonder: Robeco (het beleggingsfonds van SPF) meldt in haar laatste openbare verslag (2019) tevreden te zijn met de doelstellingen van Shell en dat de duurzame ambities Shell benadeelt ten opzichte van andere bedrijven. Robeco zegt daarom engagement met Shell geen prioriteit te vinden en zich te richten op engagement bij andere bedrijven. Dit terwijl het beleid van Shell [nog niet in lijn is](#) met het Klimaatakkoord van Parijs en klimaat nog niet wordt doorberekend in haar plannen.

We zien kolen-, olie en gasbedrijven aanwezig in de beleggingsportefeuille van SPF.

SPF belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte uitsluitingen van wapens meldt SPF dat ze kernwapens uitsluiten. Maar: tussen de gevonden bedrijven op de website van SPF zitten wel kernwapenproducenten⁷. Wij zien in de lijst van belegde bedrijven van SPF ook andere bedrijven terug die onderdelen maken voor de wapenindustrie, zoals General Electric of Rolls-Royce.

SPF meldt in haar beleid niets over het uitsluiten van wapenbedrijven die wapens of cruciale onderdelen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden. Voorbeelden van bedrijven waarin SPF belegt die aan dubieuze landen wapens leveren zijn: General Electric, BAE Systems, Boeing en Airbus.

We zien dat in de beleggingsportefeuille per 31-12-2019 nog wel veel wapenfabrikanten aanwezig waren. Door het recente 5% omzetcriterium is het waarschijnlijk dat enkele wapenbedrijven inmiddels zijn uitgesloten.

In een schriftelijke reactie van SPF op 15-4-2021 melden ze dat *“uitsluiten van de controversiële wapenfabrikanten heeft daardoor als gevolg dat het pensioenfonds nagenoeg de gehele defensiesector uitsluit van belegging. Slechts enkele kleinere ondernemingen die een beperkt deel van de omzet halen uit defensie gerelateerde opdrachten (minder dan 5% van de bedrijfsomzet) blijven beschikbaar om in te investeren...”*

General Electric valt binnen die 5% regel. Dit is geen klein bedrijf en staat nr 21 op de wereldwijde lijst van wapenleveranciers. Het risico van zo'n drempel van 5% is dat SPF alsnog belegt in bedrijven die wapens leveren aan hoog-risico landen.

We zien dat wapenfabrikanten aanwezig zijn in de beleggingsportefeuille.

SPF belegt niet in tabak

SPF meldt tabak 'onacceptabel te vinden' in haar Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid. SPF meldt dat ze uit de tabak gaan, en maakt dit specifiek: SPF sluit alle bedrijven uit die meer dan 5% van hun omzet uit tabaksproductie en -handel halen. Hieronder vallen dus ook beleggingen in commerciële winkels waar o.a. tabak wordt verkocht.

⁷ De gevonden beleggingen zijn van eind 2019, beleid is van eind 2020. Het lijkt erop dat het fonds pas eind 2020 kernwapens heeft uitgesloten, en daarom kunnen enkele van bovenstaande bedrijven in 2020 zijn uitgesloten.

Maar, SPF noemt beleggingsfondsen die ze gebruikt. Deze beleggingsfondsen melden weinig of niets over uitsluiting van tabak. Ook de beleggingsfondsen die een eigen maatwerk mandaat voor SPF hebben, zijn onduidelijk over tabak-uitsluitingen.

In een schriftelijke reactie van SPF op 15-4-2021 en 26-04-2021 melden ze uit te hebben gezocht dat voor elk van deze beleggingsfondsen het uitsluitingsbeleid op tabak geldt.

Wij verwachten gezien hun schriftelijke reactie dat er niet meer belegd wordt in tabaksfabrikanten en -distributeurs.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- SPF is transparant ten opzichte van de andere zorgfondsen met hun frequent bijgewerkte MVB en een lijst met beleggingen en uitgesloten bedrijven. Positief! We zien graag ook dat SPF haar deelnemers meldt hoe SPF stemt op aandeelhoudersvergaderingen.
- SPF moet direct beleggingen in Kolen en teerzand uitsluiten. SPF kan direct fossiele brandstofbedrijven uitsluiten die geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen, zoals ExxonMobil. Collega-pensioenfondsen PME en PMT (metalelektro en techniek) zijn al gestopt met beleggen in ExxonMobil omdat de jarenlange engagement voor een duurzamere koers volgens hen niet tot succes leidt met dit bedrijf.
- SPF moet vóór 2025 alle fossiele beleggingen uitsluiten, dus ook olie en gas.
NB: Toekomstige plannen hiervoor moeten specifiek gaan zijn, verwijzen naar uitvoeringsmethoden en tijdslimieten bevatten.
- We vinden dat SPF niet langer kan beleggen in bedrijven die kernwapens produceren, of wapens met verarmd uranium, of met witte fosfor, of wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.
- SPF moet duidelijk melden in hun MVB welke uitsluitingscriteria voor tabak ze doorgeven aan welke van hun beleggingsfondsen.

VERMOGEN: 12,2 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat SPH er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie

- SPH heeft een lijst openbaar met bedrijven waarin het belegt, niet hoeveel het daarin belegt.
- SPH heeft een lijst openbaar met bedrijven die het uitsluit van beleggingen.
- SPH heeft een aanwezig stemverslag hoe ze stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. SPH heeft in 2020 tegen de klimaatresolutie gestemd op de aandeelhoudersvergadering van Shell.

SPH belegt grotendeels in fossiele bedrijven

SPH belegt nog in producenten en handelaren van kolen-, olie- en gasbedrijven. SPH meldt dat ze enkele kolenbedrijven en teerzandolieproducenten uitsluiten omdat 'dit vanuit het oogpunt van klimaatverandering niet te verantwoorden is'. SPH hanteert hiervoor een omzetcriterium van minimaal 50% omzet uit kolen. Dit is een positieve eerste stap. SPH belooft een gecontroleerde afbouw van de huidige belangen, zonder verdere details te geven over sectoren of termijnen.

Op de lijst van bedrijven waarin SPH belegt van 1-4-2021 zijn veel vervuilende bedrijven te vinden die niet of nauwelijks een duurzamere koers willen doorvoeren in hun bedrijf, zoals CNOOC^{8a}.

SPH meldt in een schriftelijke reactie van 15-4-2021 dat ze per halverwege 2020 een nieuwe koers zijn gaan varen, die ze op 15-4-2021 openbaar hebben gemaakt op hun website⁸. Hiermee sluiten ze de slechtste 70% uit van elke sector, waardoor ze minder bedrijven met hoge broeikasgasemissies financieren. Hiermee heeft SPH ook hun investeringen in Shell verkocht.

We zien kolen-, olie en gasbedrijven aanwezig in de beleggingsportefeuille.

SPH belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte wapenuitsluitingen zegt SPH uit te sluiten: landmijnen, uranium en witte fosfor. Opmerkelijk genoeg sluit het fonds kernwapens niet geheel uit, alleen voor zover het gaat om ondernemingen die het VN Non-proliferatieverdrag hebben overtreden. SPH sluit wel "consumenten wapens" uit, als enige pensioenfonds uit dit rapport.

SPH heeft weinig openbaar beleid over beleggen in productie van alle andere type wapens, producenten in de wapenindustrie of gericht op wapenbedrijven die wapens leveren aan landen die de mensenrechten ernstig schenden of in conflict zijn. Voorbeelden van bedrijven waarin SPH belegt die aan dubieuze landen wapens leveren zijn: Boeing, General Electric, Rheinmetall, Airbus en Leonardo. Dit zijn voorbeelden van bedrijven die betrokken zijn bij de productie van kernwapens.

We zien dat wapenfabrikanten aanwezig zijn in de beleggingsportefeuille.

SPH belegt niet in tabak

SPH meldt duidelijk niet te investeren in tabaksproducenten, niet in het kweken van tabak en niet in het fabriceren van rookwaren. SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf, gemeten als minstens 10% van de omzet. Hiermee kunnen ook winkels onder het criterium vallen. SPH meldt deze drempelwaarde te verlagen, maar niet wanneer.

Uitgaande van toepassing van de uitsluitingenlijst, verwachten we dat SPH niet belegt in tabaksfabrikanten en - distributeurs.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- SPH is transparant ten opzichte van de andere zorgfondsen met hun frequente halfjaarverslagen, maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid en lijst met uitgesloten bedrijven en landen. SPH meldt ook gedetailleerd wat de acties en resultaten zijn op gebied van engagement. Positief! SPH kan nóg beter hun deelnemers informeren als ze melden hoeveel pensioengeld wordt belegt in welk bedrijf.
- SPH sluit beleggingen in kolen en teerzand (deels) uit. We vinden dat de omzetcriteria direct van 30% naar 10% moeten. SPH meldt via een nieuwe koers te beleggen en alleen de meest duurzame bedrijven

^{8a} https://www.banktrack.org/download/unburnable_carbon/unburnablecarbonfullrev2.pdf

⁸ <https://www.huisartsenpensioen.nl/beleggen/positieve-selectie/>

in bezit houden. Dat is een hele mooie stap. Voor de volledige uitsluiting hopen we ze in de toekomst te kunnen complimenteren. SPH moet vóór 2025 alle fossiele beleggingen uitsluiten, dus kolen volledig en ook olie en gas. NB: Toekomstige plannen hiervoor moeten specifiek gaan zijn, verwijzen naar uitvoeringsmethoden en tijdslijmieten bevatten.

- Het is positief dat SPH een scherp beleid heeft op tabaksuitsluitingen, ook in de volle breedte van de tabaksindustrie. Compliment!
- We vinden dat SPH niet langer kan beleggen in bedrijven die kernwapens produceren, of wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.

VERMOGEN: 506 miljoen (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat SPV er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie

- SPV heeft geen lijst openbaar met bedrijven waarin het belegt en hoeveel het daarin belegt.
- SPV heeft geen lijst openbaar met bedrijven die het uitsluit van beleggingen.
- SPV heeft geen openbaar stemverslag hoe er namens SPV wordt gestemd. Namens SPV is er door een beleggingsfonds tegen gestemd en heeft een ander fonds zich onthouden van stemming bij de klimaatresolutie op de aandeelhoudersvergadering van Shell 2020 (schriftelijke reactie 21 april).

SPV belegt in fossiele bedrijven

SPV meldt in hun beleid nergens uitsluitingen voor fossiele bedrijven.

SPV meldt 21-4-2021 schriftelijk dat ze onderzoeken 'hoe verder invulling kan worden gegeven aan het thema Klimaat'.

Wij verwachten dan ook dat SPV belegt in producenten en handelaren van kolen-, olie en gasbedrijven.

SPV belegt in wapens

Boven de wettelijk verplichte uitsluitingen van wapens sluit SPV het volgende uit: fabrikanten van antipersoneelsmijnen, wapens met verarmd uranium en nucleaire wapens.

SPV meldt in haar beleid niets over het uitsluiten van alle andere type wapens, wapenbedrijven die wapens of cruciale onderdelen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.

Wij verwachten dan ook dat SPV belegt in wapenfabrikanten.

SPV belegt in tabak

SPV geeft aan in hun Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) niet te willen beleggen in producenten van tabaksproducten. SPV belegt voornamelijk via beleggingsfondsen. SPV benoemt deze eisen mee te geven aan diens beleggingsfondsen. Dit lijkt nog niet van toepassing te zijn bij het fonds Blackrock, SPV meldt in het MVB dat dit 'de aandacht heeft'.

Wij verwachten dan ook dat tabaksfabrikanten en -distributeurs wel in de beleggingsportefeuille van het Blackrock fonds aanwezig zullen zijn.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- SPV spreekt in haar MVB positief over maatschappelijk verantwoord beleggen, maar maakt dit niet concreet. SPV laat niet zien wat er wordt gedaan met de thema's die de deelnemers belangrijk vinden (klimaat en gezondheid). We vinden dat SPV een lijst met uitgesloten bedrijven en een lijst met geïnvesteerde bedrijven openbaar moet maken.
- SPV moet direct beleggingen in kolen en teerzand uitsluiten. SPV kan direct fossiele brandstofbedrijven uitsluiten die geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen, zoals ExxonMobil. Collega pensioenfondsen PME en PMT (metalelektro en techniek) zijn al gestopt met beleggen in ExxonMobil omdat de jarenlange engagement voor een duurzamere koers volgens hen niet tot succes leidt met dit bedrijf.
- SPV moet vóór 2025 alle fossiele beleggingen uitsluiten, dus ook olie en gas. NB: Toekomstige plannen hiervoor moeten specifiek gaan zijn, verwijzen naar uitvoeringsmethoden en tijdslijmieten bevatten.
- We vinden dat SPV niet langer kan beleggen in bedrijven die wapens produceren met witte fosfor, of die wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.
- We vinden dat SPV de adviezen, die verloskundigen dagelijks aan hun patiënten geven over tabak, ook aan al hun beleggingsfondsen op moet leggen als uitsluiting uitsluitingseis.
- SPV benoemt in haar MVB dat het "niet altijd mogelijk is om een eigen maatschappelijk verantwoord beleid toe te passen op beleggingen die door deze fondsen worden beheerd". Groen Pensioen wil graag meegeven dat in het laatste jaar bij bijna alle aanbieders een ruime keuze is ontstaan aan beleggingsfondsen met mandaten die ESG-uitsluitingen realiseren.

STICHTING PENSIOENFONDS VRIJGEVESTIGD MEDISCH SPECIALISTEN (SPMS)

2-4-2021

VERMOGEN: 14,2 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat SPMS er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie

- SPMS heeft geen lijst openbaar met bedrijven waarin het belegt en hoeveel het daarin belegt.
- SPMS heeft een lijst openbaar met bedrijven die het uitsluit van beleggingen.
- SPMS heeft een aanwezig stemverslag hoe ze stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. SPMS heeft in 2020 tegen de klimaatresolutie gestemd op de aandeelhoudersvergadering van Shell.

SPMS belegt in fossiele bedrijven

SPMS meldt in het Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) niets over uitsluiting van fossiele bedrijven, ook niet over kolen of teerzandbedrijven. SPMS meldt dat ze klimaat extra aandacht geeft, als speerpunt zelfs. In de concrete uitwerkingen melden ze impact investing. Vanaf 2021 stelt SPMS (voorzichtige) klimaatdoelen bij de engagement strategie.

In de stemverslagen is terug te zien dat SPMS belegt in producenten en handelaren in kolen-, olie- en gasbedrijven. In de kwartaalrapportages is te zien hoe het fonds stemt, en dus belegt, in vervuilende bedrijven zoals Anadarko Petroleum, Petrobras, Total en Shell. Anadarko Petroleum is een Amerikaanse oliemaatschappij uit Kansas waarover de New York Times in 2014 berichtte dat ze na een rechtszaak van bijna tien jaar voor ruim 5 miljard dollar schikte om duizenden vervuilde gebieden te laten saneren en duizenden mensen te compenseren.

In het stemverslag van SPMS zijn veel vervuilende bedrijven te vinden die niet of nauwelijks een duurzame koers willen doorvoeren in hun bedrijf en geen gesprekken daarover willen voeren, zoals ExxonMobil en Chevron.

Wij zien dat SPMS belegt in producenten en handelaren van kolen-, olie en gasbedrijven.

SPMS belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte uitsluitingen zegt SPMS uit te sluiten: landmijnen, wapens met witte fosfor en verarmd uranium. Opmerkelijk genoeg sluit het fonds alleen kernwapens uit als het gaat om ondernemingen die het VN Non-proliferatie verdrag hebben overtreden en niet kernwapens in zijn geheel.

SPMS heeft geen openbaar beleid over beleggen in productie van alle andere type wapens, producenten in de wapenindustrie of gericht op wapenbedrijven die wapens leveren aan landen die de mensenrechten ernstig schenden of in conflict zijn.

Er is geen overzicht van bedrijven openbaar maar in de kwartaalrapportages valt wel te lezen dat het bedrijf stemt (en dus belegt) in wapenbedrijven zoals AeroVironment en American Outdoor Brands. AeroVironment is een wapenfabrikant (drones) en levert onder andere aan Saudi-Arabië, dat betrokken is bij de oorlog in Jemen. Voorbeelden van bedrijven die SPMS niet uitsluit van beleggingen zijn: BAE Systems en Airbus (kernwapenproducenten).

Wij zien dat wapenfabrikanten in de beleggingsportefeuille aanwezig zijn.

SPMS belegt in tabak

SPMS zegt dat ze, op verzoek van de deelnemers, beleid hebben geformuleerd om tabaksproducenten uit te sluiten. In beleidsstukken van 2020 is te lezen dat het gaat om bedrijven die meer dan 50% omzet uit de productie of distributie van tabak of tabaksproducten haalden.

SPMS meldt 15-4-2021 schriftelijk dat ze per april 2021 hun omzetcriterium hebben aangescherpt tot 10%, al kunnen ze niet vrijgeven hoeveel procent tabak ze nog in hun portefeuille hebben.

Wij verwachten dat er via beleggingsfondsen nog wel belegd wordt in enkele tabaksfabrikanten en -distributeurs.

Wij verwachten dan ook dat SPMS via beleggingsfondsen nog belegt in tabaksproducenten, tabaksfabrikanten en -distributeurs.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- SPMS is deels transparant. SPMS heeft een lijst met uitgesloten bedrijven. We vinden dat SPMS een lijst geïnvesteerde bedrijven openbaar moet maken. We vinden dat SPMS in 2021 bij de aandeelhoudersvergadering van Shell vóór de klimaatresolutie moet stemmen om het bedrijf in lijn met Klimaatakkoord van Parijs te krijgen.
- SPMS moet direct beleggingen in kolen en teerzand uitsluiten. SPMS kan ook direct fossiele brandstofbedrijven uitsluiten die geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen, zoals ExxonMobil. Collega pensioenfondsen PME en PMT (metalelektro en techniek) zijn al gestopt met beleggen in ExxonMobil omdat de jarenlange engagement voor een duurzamere koers volgens hen niet tot succes leidt met dit bedrijf.
- SPMS moet vóór 2025 alle fossiele beleggingen uitsluiten, dus ook olie en gas.
NB: Toekomstige plannen hiervoor moeten specifiek gaan zijn, verwijzen naar uitvoeringsmethoden en tijdslijmieten bevatten.
- We vinden dat SPMS niet langer kan beleggen in bedrijven die kernwapens produceren, of wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.
- SPMS lijkt recent een strikter omzetcriterium te hebben gesteld over tabaksbeleggingen maar dit blijft in praktijk onduidelijk. We adviseren SPMS de adviezen, die medisch specialisten dagelijks aan hun patiënten geven over tabak, aan al hun beleggingen op te leggen, en ook als duidelijke uitsluitingseis te vermelden.

VERMOGEN: 2,1 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat SPOA er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie over informatie:

- SPOA verwijst in haar Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) voornamelijk naar beleid van de beleggingsfondsen waar zij hun beleggingen uitbesteden zoals Blackrock, Actiam en Acadian. SPOA meldt niet of ze uitsluitingen oplegt aan deze beleggingsfondsen.
- SPOA heeft geen lijst openbaar met bedrijven waarin het belegt en hoeveel het daarin belegt.
- SPOA heeft geen lijst openbaar met bedrijven die het uitsluit van beleggingen.
- SPOA heeft geen openbaar stemverslag hoe het fonds of hoe er voor het fonds wordt gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. SPOA heeft niet gemeld hoe ze (indirect) hebben gestemd bij de klimaatresolutie op de aandeelhoudersvergadering van Shell 2020.

SPOA belegt in fossiele bedrijven

SPOA meldt in haar MVB geen uitsluitingen in fossiele bedrijven. De beleggingsfondsen die SPOA gebruikt, melden niets over fossiele uitsluitingen.

Wij verwachten dan ook dat SPOA belegt in producenten en handelaren van kolen, olie en gasbedrijven.

SPOA belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte uitsluitingen, noemt SPOA geen extra uitsluitingen van wapenbedrijven. SPOA heeft geen openbaar beleid over beleggen in productie van alle andere type wapens, wapenbedrijven die wapens of cruciale onderdelen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.

Wij verwachten dan ook dat SPOA belegt in wapenfabrikanten.

SPOA belegt in tabak

SPOA meldt in haar MVB geen uitsluitingsbeleid op beleggingen in tabak (als enige pensioenfonds uit dit onderzoek). Er is ook niet te zien of SPOA aan haar beleggingsfondsen vraagt om niet te beleggen in tabak. SPOA meldt ons mondeling dat ze zelf niet beleggen in tabak¹⁰, we wachten nog op de schriftelijke bevestiging. SPOA zoekt momenteel uit of hun beleggingsfondsen dit nog wel doen (contact op 02-04-2021).

Wij verwachten dan ook dat SPOA nog wel belegt in tabaksproducenten, tabaksfabrikanten en -distributeurs via haar beleggingsfondsen.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- SPOA maakt in haar MVB geen keuzes over verantwoord beleggen. We vinden dat SPOA een lijst met uitgesloten bedrijven en een lijst met geïnvesteerde bedrijven openbaar moet maken.
- SPOA moet direct beleggingen in kolen en teerzand uitsluiten. SPOA kan direct fossiele brandstofbedrijven uitsluiten die geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen, zoals ExxonMobil. Collega pensioenfondsen PME en PMT (metalelektro en techniek) zijn al gestopt met beleggen in ExxonMobil omdat de jarenlange engagement voor een duurzamere koers volgens hen niet tot succes leidt met dit bedrijf.
- SPOA moet vóór 2025 alle fossiele beleggingen uitsluiten, dus ook olie en gas.
NB: Toekomstige plannen hiervoor moeten specifiek gaan zijn, verwijzen naar uitvoeringsmethoden en tijdslijmieten bevatten.
Er zijn de laatste tijd veel nieuwe beleggingsfondsen ontstaan die alle ruimte bieden aan dit soort uitsluitingen.
- SPOA is het enige fonds van deze rapportage dat geen uitsluitingen meldt voor tabak. We vinden dat tabaksinvesteringen moeten stoppen voor alle bedrijven die meer dan 10% van hun omzet hieruit halen.
- We vinden dat SPOA niet langer kan beleggen in bedrijven die kernwapens produceren, of wapens met verarmd uranium, of met witte fosfor, of wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.
- Volgens SPOA komt er een nieuw MVB beschikbaar in 2021 (correspondentie 02-04-2021). Hierin hopen we meer duurzame plannen van SPOA te zien met concrete inhoud en acties.

⁹ Niet te verwarren met Pensioenfonds Medewerkers Apotheken (PMA). PMA is niet meegenomen in dit rapport.

¹⁰ Actiam is een fondsmanagement firma die bekend staat om z'n duurzaamheidsbeheer. Een aantal tabaksbedrijven staan daar op de uitsluitingenlijst en tabak is daar bij veel fondsen integraal uitgesloten. Bij andere beleggingsfondsen die SPOA gebruikt staat tabak niet genoemd.

VERMOGEN: 2,1 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat SPT er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie:

- SPT heeft geen lijst openbaar met bedrijven waarin het fonds belegt en hoeveel. Er is ook geen lijst van de gebruikte beleggingsfondsen openbaar.
- SPT heeft wel een lijst openbaar met bedrijven die het fonds uitsluit van beleggingen. SPT zegt voor een uitsluitingsbeleid te kiezen uit kostenoverweging.
- SPT heeft geen openbaar stemverslag hoe het fonds stemt op aandeelhoudersvergaderingen.

SPT belegt in fossiele bedrijven

SPT meldt in haar Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) geen uitsluitingen in fossiele bedrijven. Op de uitsluitingslijst is opmerkelijk genoeg wel te zien dat het pensioenfonds het bedrijf Shell uitsluit van beleggingen.

Aangezien fossiele bedrijven verder niet worden uitgesloten, verwachten wij dat SPT belegt in producenten en handelaren van kolen, olie en gasbedrijven.

SPT belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte uitsluitingen zegt SPT uit te sluiten: landmijnen, nucleaire wapens, wapens met verarmd uranium en witte fosfor.

SPT heeft geen openbaar beleid over beleggen in productie van alle andere type wapens, wapenbedrijven die wapens of cruciale onderdelen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden. Er is wel een uitsluitingslijst van bedrijven met onder andere Rheinmetall en Boeing.

Wij verwachten dan ook dat andere wapenfabrikanten in de beleggingsportefeuille aanwezig zullen zijn.

SPT belegt niet in tabak

SPT sluit tabak uit maar noemt geen specificaties of omzetcriterium ten tijde van dit onderzoek. Op 10 mei meldt SPT ons schriftelijk, naar aanleiding van eerder gestelde vragen voor dit onderzoek, dat hun website is aangepast met aanvullende informatie. Hier valt nu te lezen dat ze volledig uit tabak zijn.

Wij verwachten dan ook niet dat SPT belegt in tabaksproducenten, tabaksfabrikanten en - distributeurs.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- Het is positief en interessant dat SPT zegt voor een uitsluitingsbeleid te kiezen uit kostenoverweging. Het is positief dat SPT Shell uitsluit. De uitsluitingslijst is actueel en openbaar. We vinden wel dat SPT een lijst met geïnvesteerde bedrijven en een stemverslag openbaar moet maken.
- SPT moet direct beleggingen in kolen en teerzand uitsluiten. SPT kan, via de uitsluitingsprincipes die ze nu al voor Shell toepassen, ook direct fossiele brandstofbedrijven uitsluiten die geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen, zoals ExxonMobil. Collega pensioenfondsen PME en PMT (metalelektro en techniek) zijn al gestopt met beleggen in ExxonMobil omdat de jarenlange engagement voor een duurzamere koers volgens hen niet tot succes leidt met dit bedrijf.
- SPT moet vóór 2025 alle fossiele beleggingen uitsluiten, dus ook olie en gas.
- We vinden dat SPT niet langer kan beleggen in bedrijven die kernwapens produceren, of wapens met verarmd uranium, of met witte fosfor, of wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden. Positief is de uitsluiting van de wapenbedrijven Rheinmetall en Boeing. Veel andere pensioenfondsen sluiten deze bedrijven niet uit, SPT laat zien dat dit gewoon kan.
- Het is positief dat SPT volledig gestopt is met beleggen in tabak en hun website heeft aangepast waardoor pensioendeelnemers nu duidelijk kunnen lezen of SPT in tabak belegt.

¹¹ SPT is sinds 1997 een gesloten pensioenfonds wat betekent dat ze geen nieuwe pensioendeelnemers meer aanneemt. Vanwege deze afloop-dynamiek belegt SPT relatief weinig in aandelen. Tandartsen moeten sindsdien hun eigen pensioenopbouw regelen.

VERMOGEN: 1,9 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat SPD er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie:

- SPD heeft geen volledige lijst openbaar met bedrijven waarin het fonds belegt en hoeveel (alleen obligaties).
- SPD heeft wel een lijst openbaar met bedrijven die het fonds uitsluit van beleggingen.
- SPD heeft geen openbaar stemverslag hoe ze stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

SPD belegt in fossiele bedrijven.

SPD meldt in haar Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) geen uitsluitingen in fossiele bedrijven. Op de uitsluitingenlijst staan kolenbedrijven en teerzandbedrijven genoemd. Dat is positief. SPD geeft niet aan welk omzetcriterium ze hierbij hanteren. Hun uitsluitingenlijst met daarop enkele kolenbedrijven bevat ook vele grote kolen,- en oliebedrijven niet.

Op de lijst van bedrijven waarin SPD belegt zijn veel vervuilende bedrijven te vinden die niet of nauwelijks een duurzamere koers willen doorvoeren in hun bedrijf, bijvoorbeeld ExxonMobil.

Wij verwachten dan ook dat SPD belegt in producenten en handelaren van kolen, olie en gasbedrijven

SPD belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte uitsluitingen zegt SPD 'controversiële wapens' uit te sluiten. SPD geeft echter geen toelichting hierop. Zorgelijk is, dat SPD niets noemt over de producenten van kernwapens. SPD heeft geen openbaar beleid over beleggen in productie van alle andere type wapens, producenten in de wapenindustrie of gericht op wapenbedrijven die wapens leveren aan landen die de mensenrechten ernstig schenden of in conflict zijn.

Wij verwachten dan ook dat wapenfabrikanten in de beleggingsportefeuille aanwezig zullen zijn.

SPD belegt in tabak

SPD geeft aan tabaksproducenten uit te sluiten. SPD belegt een deel van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds in beleggingsfondsen van Achmea en BlackRock. SPD legt haar uitsluitingen op tabaksproducenten ook aan de meeste beleggingsfondsen op. Het is niet duidelijk of dit ook voor de BlackRock fondsen gebeurt.

Wij verwachten dan ook dat tabaksfabrikanten en distributeurs nog wel in het BlackRock deel van de beleggingsportefeuille van aanwezig zullen zijn.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- SPD heeft een uitgebreid MVB, dat positieve punten kent. Het is goed dat SPD een uitsluitingenlijst heeft. Het ontbreekt echter aan concrete eisen die worden opgelegd aan hun beleggingsfondsen. We vinden dat SPD een volledige lijst geïnvesteerde bedrijven openbaar moet maken.
- SPD moet direct beleggingen in kolen en teerzand volledig uitsluiten. SPD moet in zijn MVB duidelijk maken welk omzetcriterium ze nu gebruiken. SPD kan via hun uitsluitingenlijst direct fossiele brandstofbedrijven uitsluiten die geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen, zoals ExxonMobil. Collega pensioenfondsen PME en PMT (metalelektro en techniek) zijn al gestopt met beleggen in ExxonMobil omdat de jarenlange engagement voor een duurzamere koers volgens hen niet tot succes leidt met dit bedrijf.
- SPD moet vóór 2025 alle fossiele beleggingen uitsluiten, dus ook olie en gas.
NB: Toekomstige plannen hiervoor moeten specifiek gaan zijn, verwijzen naar uitvoeringsmethoden en tijdslijmieten bevatten.
- We vinden dat SPD niet langer kan beleggen in bedrijven die kernwapens produceren, of wapens met verarmd uranium, of met witte fosfor, of wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.
- SPD moet duidelijk melden of ze uitsluitingscriteria en/of hun uitsluitingenlijst doorgeven aan (welke van) hun beleggingsfondsen. Tabaksinvesteringen moeten stoppen voor alle bedrijven die meer dan 10% van hun omzet hieruit halen.

VERMOGEN: 493 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat ABP er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie:

- ABP heeft een lijst openbaar met bedrijven waarin het fonds belegt en hoeveel.
- ABP heeft een lijst openbaar met bedrijven die het fonds uitsluit van beleggingen.
- ABP heeft een openbaar stemverslag hoe ze stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, inclusief onderbouwing. ABP heeft zich onthouden van stemming bij de klimaatresolutie op de aandeelhoudersvergadering van Shell in 2020.

ABP belegt nog in de meeste fossiele bedrijven

ABP meldt in haar Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB) expliciet geen volledige sectoren uit te willen sluiten.

ABP meldt wel dat ze het doel hebben voor 2025 om kolenbedrijven en teerzandbedrijven uit te sluiten, als ze respectievelijk 30% en 20% van hun omzet uit kolen of teerzand halen¹³.

Op dit moment staan grote kolenbedrijven als Vale en Whitehaven Coal nog in de lijst van beleggingen van ABP. In 2019 heeft ABP een aanzienlijk bedrag van ca 17,4 miljard in kolen-, olie en gasbedrijven belegt. Wij zien dat ABP belegt in verscheidene kolen-, olie en gasbedrijven, ook bedrijven die benodigde infrastructuur leveren (bijv. pijpleidingen). Een deel van deze bedrijven zijn aan het uitbreiden van capaciteit en actief op zoek naar nieuwe olie- en gasvoorraden. Bijvoorbeeld: Gazprom, Lukoil, Total, Royal Dutch Shell, CNOOC. ABP belegt ook in bedrijven die niet of nauwelijks een duurzamere koers willen doorvoeren in hun bedrijf zoals ExxonMobil en Chevron.

Wij zien dat ABP nog belegt in producenten en handelaren in kolen-, olie- en gasbedrijven.

ABP belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte uitsluitingen zegt ABP controversiële wapens uit te sluiten. ABP noemt de categorieën anti-persoonwapens en producenten van kernwapens. De definitie van anti-persoonwapens is onduidelijk, daar zouden in theorie alle wapens onder kunnen vallen. In de lijst van bedrijven is te zien dat ABP nog in verscheidene wapenfabrikanten belegt.

Er is geen openbaar beleid gevonden over wapenbedrijven die wapens leveren aan landen die de mensenrechten ernstig schenden of in conflict zijn. Ook belegt ABP (blijkt uit onderzoek van PAX en de Eerlijke Pensioenwijzer) bijvoorbeeld in bedrijven als Rolls-Royce, UTC en General Electric die aan Saudi-Arabië wapensystemen leveren. Dit land gebruikt deze systemen in de oorlog in Jemen waarbij veel burgerslachtoffers vallen. Recentelijk werd duidelijk dat ABP ook belegt in het bedrijf Bharat Electronics waarvan het militaire regime van Myanmar, dat in 2021 hardhandig protesten onderdrukt, wapensystemen afneemt.

ABP meldt dat beleggen in General Electric verdedigbaar is, omdat slechts 5% van de omzet komt van wapens of toeleveringen. Pax meldt daarop dat dit percentage bij een groot bedrijf als General Electric de 21e plaats oplevert in de lijst van grootste wapenleveranciers ter wereld. Daarnaast levert General Electric wapensystemen aan landen die het oorlogsrecht schenden en dit bedrijf onderhoudt die systemen ook voor die landen.

Wij zien dat wapenfabrikanten in de beleggingsportefeuille aanwezig zijn.

ABP belegt niet in tabak

ABP meldt dat tabak voldoet aan haar regels om te divesteren¹⁴. ABP heeft daarom alle bedrijven die aan tabakproductie in enige vorm doet, inderdaad verkocht en sindsdien uitgesloten. Tabakshandel en verkoop valt niet onder de uitsluiting. De uitsluitingslijst omvat alle bedrijven die we ook bij andere fondsen zien.

¹² ABP voorziet in pensioen van zorgverleners in academische ziekenhuizen.

¹³ <https://www.abp.nl/images/dvb-beleid-abp.pdf>

¹⁴ In 2018 ABP heeft besloten te stoppen met beleggingen in tabak en kernwapens. Ze hebben extra criteria ontwikkeld om een bedrijf uit te sluiten van belegging. Als aan deze vier criteria wordt voldaan, leidt dat tot productuitsluiting: "Het product is per definitie schadelijk voor mensen; We kunnen daar met onze invloed als belegger niets aan veranderen; Er zijn geen nadelige gevolgen als het product er niet meer zou zijn; Er is een wereldwijd verdrag gericht op het uitbannen van het product." Zie: [ABP Duurzaam Verantwoord Beleggingen Verslag 2018](#)

Uitgaande van toepassing van de uitsluitingenlijst, verwachten we dat tabaksproducenten niet in de beleggingsportefeuille aanwezig zullen zijn.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- ABP is transparant ten opzichte van de andere zorgfondsen met hun uitgebreide duurzaamheidsbeleid, uitsluitingslijst, lijsten met bedrijven waarin zij beleggen en hoeveel zij in die bedrijven beleggen én een verslag hoe ze stemmen. Dit is erg positief, maar we vinden dat dit ook te verwachten is van het grootste pensioenfonds van Nederland, met een eigen beleggingsbedrijf (APG). Het Duurzaamheidsbeleid van ABP is weinig concreet.
We vinden dat ABP in 2021 bij de aandeelhoudersvergadering van Shell vóór de klimaatresolutie moet stemmen om het bedrijf in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs te krijgen.
- Als groot fonds verwachten wij van ABP dat zij bij hun verwachte lijst van klimaatdoelen in 2022 ook grenzen stelt wanneer voor hen "engagement" (stemmen en overleggen) omslaat in uitsluiten.
- Na jarenlang acties van deelnemers, belegt ABP nog miljarden in de fossiele industrie. Het is duidelijk dat ABP op het gebied van klimaat geen voorloper wil zijn.
- ABP sluit al beleggingen in kolen (30%) en teerzand (20%) uit. Mooie eerste stap. Wij vinden dat beide omzetcriteria direct naar 10% moeten.
- ABP is een actief beleggend fonds en kan daarom direct de fossiele bedrijven uitsluiten die zelfs nu geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen zoals ExxonMobil. Collega pensioenfondsen PME en PMT (metalelektro en techniek) zijn al gestopt met beleggen in ExxonMobil omdat engagement voor een duurzamere koers volgens hen geen zin meer had met dit bedrijf.
- ABP moet vóór 2025 olie- en gasbedrijven volledig uitsluiten.
- We vinden dat ABP niet langer kan beleggen in bedrijven die wapens met verarmd uranium of met witte fosfor produceren, of die wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.

VERMOGEN: 254 miljard (K4 2020)

Als er informatie over fossiel, wapens, of tabak ontbreekt, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie en dat PFZW er dus wel in belegt. [Lees verder](#)

Transparantie:

- PFZW heeft een lijst openbaar met bedrijven waarin het fonds belegt en hoeveel.
- PFZW heeft een lijst openbaar met bedrijven die het fonds uitsluit van beleggingen.
- PFZW heeft een openbaar stemverslag hoe ze stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. PFZW heeft zich onthouden van stemming bij de klimaatresolutie op de aandeelhoudersvergadering van Shell in 2020.

PFZW belegt nog in de meeste fossiele brandstoffen

PFZW zegt niet te investeren in bedrijven die omzet halen uit het "produceren van olie uit teerzand" of "delven of stoken van kolen", met een omzetcriterium van respectievelijk 10% en 30%. In de uitsluitingenlijst zijn kolenbedrijven wel zichtbaar. PFZW zegt pas in 2025 deze beleggingen verder uit te sluiten "vanwege de meetbaarheid". Daarnaast meldt PFZW het doel te hebben hun totale investeringen vóór 2025 30% minder CO₂ uit te laten stoten. PFZW vermeldt niet hoe ze dit willen implementeren. PFZW geeft de meer actief beheerde beleggingsfondsen een CO₂-budget mee¹⁵. Bij de reguliere beleggingsfondsen volgt PFZW hun beleid.

Wij zien dat PFZW belegt in verscheidene kolen-, olie en gasbedrijven, ook bedrijven die benodigde infrastructuur leveren (bijv. pijpleidingen). Een deel van deze bedrijven zijn aan het uitbreiden van capaciteit en actief op zoek naar nieuwe olie- en gasvoorraden. Bijvoorbeeld: Lukoil, Chevron, Total, Royal Dutch Shell, ConocoPhillips en CNOOC.

Wij zien dat producenten en handelaren in kolen, olie en gas in de beleggingsportefeuille van PFZW aanwezig zijn.

PFZW belegt in wapens

Bovenop de wettelijk verplichte uitsluitingen zegt PFZW uit te sluiten: kernwapens en controversiële wapens. PFZW geeft echter geen toelichting op wat zij als 'controversieel' zien. Wij zien in de lijst van beleggingen dat PFZW belegt in wapenfabrikanten.

PFZW heeft geen openbaar beleid over beleggen in productie van alle andere type wapens, producenten in de wapenindustrie of gericht op wapenbedrijven die wapens leveren aan landen die de mensenrechten ernstig schenden of in conflict zijn.

Zo belegt PFZW in bedrijven als Rolls-Royce, Saab, UTC of General Electric die wapensystemen leveren aan bijvoorbeeld Saudi Arabië. Dat land gebruikt deze in de oorlog in Jemen waarbij veel oorlogsslachtoffers vallen. Recentelijk werd duidelijk dat PFZW ook belegt in het bedrijf Bharat Electronics waar het militaire regime van Myanmar wapensystemen afneemt. Dit regime heeft in 2021 protesten hardhandig onderdrukt. PFZW geeft aan dat het bij ernstige overtreding van de OESO-richtlijnen in gesprek gaat, maar ten aanzien van de hierboven genoemde bedrijven blijkt daarvan niets uit publieke documenten.

Wij zien dat wapenfabrikanten in de beleggingsportefeuille aanwezig zijn.

PFZW belegt niet in tabak

PFZW meldt niet in tabak te beleggen en meldt op haar website welke bedrijven ze uitsluiten. Van de beleggingsfondsen die PFZW gebruikt, zijn de fondsen niet specifiek over uitsluiting van tabak.

PFZW meldt op 16-4-2021 schriftelijk dat deze uitsluiting ook voor alle fondsen geldt.

Wij verwachten dat PFZW via deze beleggingsfondsen niet meer belegt in tabaksproducenten, tabaksfabrikanten en -distributeurs.

Commentaar en advies van Groen Pensioen:

- PFZW is transparant ten opzichte van de andere zorgfondsen met hun frequente geüpdatet maatschappelijk beleid, hun uitsluitingslijst, hun lijsten met bedrijven waarin zij beleggen en hoeveel, én een verslag hoe ze stemmen. Dit is erg positief, maar vinden we ook te verwachten van het op één na grootste pensioenfonds van Nederland, met een eigen beleggingsbedrijf (PGGM). We vinden dat PFZW in 2021 bij de

¹⁵ <https://www.pfzw.nl/content/dam/pfzw/web/over-ons/zo-beleggen-we/transparant/informatieverschaffingsverordening.pdf>

aandeelhoudersvergadering van Shell vóór de klimaatresolutie moet stemmen om het bedrijf in lijn met Klimaatakkoord van Parijs te krijgen.

- Als groot fonds verwachten wij van PFZW dat zij grenzen stellen wanneer voor hen “engagement” (stemmen en overleggen) omslaat in uitsluiten.
- PFZW sluit beleggingen in kolen en teerzand (deels) uit. Dit is een mooie eerste stap. We vinden dat het omzetcriterium van kolen net als bij teerzand direct naar 10% moet.
- PFZW moet direct de fossiele bedrijven uitsluiten die zelfs nu geen plannen hebben om aan het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen zoals ExxonMobil. Collega pensioenfondsen PMT en PME (metalelektro en techniek) zijn [al gestopt](#) met beleggen in ExxonMobil omdat engagement voor een duurzamere koers volgens hen geen zin meer had met dit bedrijf. PFZW moet vóór 2025 olie- en gasbedrijven volledig uitsluiten.
- PFZW moet duidelijk melden of ze uitsluitingscriteria en/of hun uitsluitingenlijst doorgeven aan (welke van) hun beleggingsfondsen.
- We vinden dat PFZW niet langer kan beleggen in bedrijven die wapens met verarmd uranium, of met witte fosfor produceren, of wapensystemen leveren aan landen die in conflict zijn of waar de mensenrechten ernstig worden geschonden.

Bijlagen

BIJLAGE 1 – METHODE

In deze rapportage is gekeken naar openbare informatie over beleggingen in tabak, wapens en fossiele brandstoffen. Ook is er gekeken naar verslagen van hoe het pensioenfonds heeft gestemd bij jaarvergaderingen. Hieronder staan punten opgesomd die belangrijk zijn bij het analyseren van deze beleggingen, zoals kennis over wetten. Daarna volgt een uitleg over hoe we vanuit de bestudeerde gegevens van een pensioenfonds tot onze beoordelingen komen.

Hoe hebben jullie deze informatie verzameld?

We hebben bij elk pensioenfonds naar de volgende stukken gekeken:

- Een Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB).
- Beleggingen, in de vorm van een lijst van bedrijven waarin wordt belegd. En een lijst van bedrijven waarin juist niet wordt belegd: een uitsluitingslijst. Als een pensioenfonds haar beleggingen in bedrijven uitbested, is gezocht naar de lijst met deze beleggingsfondsen, bij voorkeur met de namen van de fondsen concreet genoemd. Deze lijsten gaan idealiter gepaard met de hoeveelheid geld die in dat bedrijf is belegd (posities).
- Een stemverslag hoe het pensioenfonds heeft gestemd op aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin het pensioenfonds belegt. Sommige fondsen besteden het stemmen uit aan een beleggingsfonds of consultancybedrijf.
- Het vermogen van elk pensioenfonds is opgezocht in de Statistieken (31-3-2020) van De Nederlandse Bank. De Nederlandse Bank is financieel toezichthouder van alle pensioenfondsen, en valideert alle gegevens.

Alle bronnen, aanvullende informatie en e-mails van enkele pensioenfondsen zijn opgenomen in bijlage 2.

Wat als er geen informatie te vinden is op de website?

Als pensioenfondsen informatie over hun beleggingen niet openbaar beschikbaar hebben gemaakt, gaan we uit van normale beleggingsstrategieën. Bij normale beleggingsstrategieën zijn alle beleggingen "toegestaan" (en is dus niets verboden om in te beleggen). In de gemiddelde beleggingsstrategie zijn fossiel, wapens, en tabak normale beleggingen die altijd voorkomen. We doen liever geen aannames, dus Groen Pensioen moedigt pensioenfondsen aan hun beleggingsbeleid en hun investeringen op de website te vermelden en daarmee transparant te zijn naar hun deelnemers.

Is de informatie geverifieerd bij de pensioenfondsen?

Groen Pensioen heeft voor dit onderzoek de pensioenfondsen in maart 2021 benaderd met vragen over de thema's fossiel, wapens, tabak en een stemverslag (of rapportage). Er is contact geweest met alle fondsen en er zijn antwoorden gestuurd door ABP, SPMS, SPF, SPV, SPH en PFZW (d.d. 26 april 2021). De fondsen beschikken ook over dit rapport. Groen Pensioen staat open voor reacties die pensioenfondsen nog willen toesturen. Als we nog toelichting ontvangen en indien dit tot verandering van inzicht leidt, past Groen Pensioen de rapportage aan waar nodig. De meest recente en bijgewerkte versie staat altijd op onze website voorzien van een versiedatum.

Hoe actueel is de informatie in deze rapportage?

Er is gebruik gemaakt van data die geraadpleegd zijn tot en met 1 april 2021. Er is altijd de meest recent beschikbare informatie geraadpleegd voor deze datum. Voor beleggingsresultaten was dat regelmatig de versie van eind 2019, in sommige gevallen van 2020 of zelfs al 2021. Nieuw beleid van pensioenfondsen na 1 april 2021 hebben we niet kunnen meenemen. Schriftelijke toelichtingen van pensioenfondsen op deze informatie van na 1 april 2021 nemen we wel mee (zie versiedatum van het rapport).

Omzetcriterium

Bij het bekijken of een bedrijf in tabak, fossiele brandstoffen of wapens zit, beoordelen we hoeveel procent van de omzet van het bedrijf uit verkoop van het verkeerde product afkomstig is. In de meeste gevallen hanteert Groen Pensioen maximaal 10% omzet als 'acceptabele' grens voor dit onderzoek. Die 10% beleggingen omvatten namelijk bedrijven die nog enkele procenten van de omzet uit de genoemde producten halen (bijvoorbeeld een supermarkt die ook tabak verkoopt). Voor sommige wapenbedrijven pleiten zowel wij als de vredesorganisatie Pax ervoor niet te werken met zo'n percentage en een bedrijf ongeacht de omvang van het wapen-gerelateerde onderdeel aan te spreken of uit te sluiten. Dit omdat ook met kleine percentages de negatieve impact van zo'n bedrijf onacceptabel is. Groen Pensioen hoopt dat de pensioenfondsen hun normen aanscherpen. Voor deelnemers van deze fondsen kan een ander omzetcriterium acceptabel zijn, nu of in de toekomst.

Aandachtspunten bij beleggen in fossiele bedrijven (kolen-, olie- en gasbedrijven, teerzand)

Er is op dit moment geen wetgeving die fossiele bedrijven uitsluiting verplicht stelt, tenzij deze bedrijven aantoonbaar aan grove mensenrechtenschending of vervuiling hebben gedaan. Deze normen zijn momenteel nog erg ruim; wat er tot nu toe bekend en bewezen is over fossiele bedrijven voldoet niet aan deze wettelijke norm om uitsluiting te verplichten. Dit, terwijl er veel onderzoek wordt gedaan en zelfs al diverse rechtszaken lopen en claims zijn toegewezen.¹⁶

Fossiele bedrijven zijn een ernstige bedreiging voor de gezondheid van veel mensen. Ze zijn een kritieke factor in het veroorzaken van klimaatverandering. Klimaatverandering beïnvloedt de gezondheid van miljarden mensen op vele manieren¹⁷, van hittegolven en tropische stormen tot nieuwe ziektes. Daarnaast komen er diverse zeer ongezonde vervuilende stoffen vrij bij de winning van deze producten, vooral bij teerzandwinning van olie. Dit geldt ook voor het "gebruik" van hun product, dus bij de verbranding, vooral van kolen.

Volgens het IPCC rapport moeten we de uitstoot van fossiele bedrijven drastisch verminderen¹⁸. Alle landen die aangesloten zijn bij het Klimaatakkoord van Parijs hebben toegezegd zich maximaal te zullen inspannen om de mondiale temperatuurstijging als gevolg van klimaatverandering onder 1,5 °C te houden. Sommige pensioenfondsen onderschrijven dit Klimaatakkoord ook letterlijk in hun Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB). Alle pensioenfondsen beleggen echter nog in grote vervuilende bedrijven die met hun uitstoot bijdragen aan het snelle tempo van klimaatverandering, ook als deze bedrijven nog plannen hebben om meer niet-duurzame brandstoffen te gaan winnen in de toekomst. Sommige pensioenfondsen maken kleine eerste stappen door (gedeeltelijk) kolenbedrijven uit te sluiten.

Aandachtspunten bij beleggen in wapens²⁰

Een pensioenfonds is wettelijk verplicht om clustermunities uit te sluiten. Landmijnen, chemische- en biologische wapens zijn zodanig verboden dat er (vrijwel) geen bedrijven zijn die dit produceren waar een pensioenfonds in zou kunnen beleggen. Het pensioenfonds kan wel keuzes maken over beleggen in andere wapens zoals kernwapens, wapens met verarmd uranium, witte fosfor én bij alle overige wapens of producenten die onderdelen maken van wapens. Deze keuze melden pensioenfondsen meestal in hun Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB).

Wetgeving en controle op het maken van biologische wapens en chemische wapens zijn strikt. Er zijn dan ook geen bedrijven (meer) die deze wapens maken. In Nederland bestaat een expliciet verbod op investeringen in producenten van clustermunities. Er geldt ook een verbod op het maken van kernwapens, maar daaraan is nog geen verbod voor beleggers gekoppeld. Nederland heeft dit kernwapenverdrag nog niet ondertekend²¹ en niet alle pensioenfondsen in dit rapport sluiten beleggen in kernwapenproducenten uit.

Pensioenfondsen geven vaak op hun website aan niet te beleggen in 'controversiële wapens' maar omdat ze veelal hier geen definitie van geven blijft dit onduidelijk. De vraag is dan altijd: wat is "controversieel"? Mines? Wapens met verarmd uranium? Kernwapens? AR-15's? Gevechtsvliegtuigen? Deze toelichting wordt door slechts enkele pensioenfondsen beschreven in het MVB, maar door veel pensioenfondsen niet expliciet beschreven. Daarnaast maken pensioenfondsen voor kernwapens soms onderscheid tussen producenten van kernwapens voor landen die binnen het 'Non-proliferatieverdrag' (NPT)²² over kernwapens beschikken en landen buiten het NPT. Dan beleggen pensioenfondsen bijvoorbeeld wel in kernwapenproducenten in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk.

Voor de handel in alle andere wapens zijn er verdragen tussen staten die handelsregels stellen. Pensioenfondsen zouden deze verdragen kunnen onderschrijven. Ook kunnen pensioenfondsen bedrijven uitsluiten die wapens leveren aan landen met dubieuze intenties en/of landen die in oorlog zijn. Hiervoor geldt dat nog geen pensioenfonds dit benoemt, in tegenstelling tot veel banken en verzekeraars. Veel pensioenfondsen hebben geen inzicht in wie de wapens kopen van de bedrijven waarin zij met pensioengeld

¹⁶ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Gerechtshoven/Gerechtshof-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Shell-Nigeria-aansprakelijk-voor-olielekkages-Nigeria.aspx>

¹⁷ <https://www.lancetcountdown.org/2020-report/>

¹⁸ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

²⁰ ABP en PFZW worden door vredesorganisatie PAX en de Eerlijke Pensioenwijzer beoordeeld op beleid en praktijk rond wapens. De andere zorgfondsen zijn hier volgens dezelfde standaard onderzocht met hulp van PAX.

²¹ https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-9&chapter=26

²² <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/>

beleggen, maar pensioenfondsen kunnen dit uitzoeken en hier scherp beleid op maken. Een pensioenfonds kan er voor kiezen om niet in een wapenbedrijf te beleggen, als dit wapenbedrijf bijvoorbeeld geen dubieuze klanten wil uitsluiten.

Voor wapens geldt dat veel bedrijven onderdelen maken van wapens (denk aan kogels of de motor voor een gevechtsvliegtuig). Zonder die onderdelen werkt het uiteindelijke wapen niet. Dit noemen we de toeleverende industrie. In deze rapportage is, zo ver mogelijk, ook hiernaar gekeken.

Aandachtspunten bij beleggen in tabak

Er is geen wetgeving die beleggen in de tabaksindustrie uitsluit. Wel stelt de VN in haar Global Impact Initiative dat tabaksbedrijven die zich bezighouden met de productie of verwerking van tabak niet wenselijk zijn. Toeleveranciers en tabaksverkoop vallen niet onder deze "tabaksban"²³. Door de jarenlange druk van organisaties als TabakNee, sluiten veel pensioenfondsen tabak nu wel actief uit. Sommige pensioenfondsen gaan nog iets verder dan de VN, en sluiten ook tabakskwekers, verwerkers -handelaren en/of -verkopers uit. Dan zijn er nog fondsen die een drempelwaarde hanteren qua omzet van tabaksproducenten. Andere fondsen zijn onduidelijk welk deel van de tabaksindustrie zij verstaan onder "tabak" en welke delen zij dus uitsluiten. Wij moedigen de pensioenfondsen aan om hier explicieter over te zijn en natuurlijk moedigen we ze aan ook alle tabakstellers en tabakshandelaren uit te sluiten.

Aandachtspunten bij een stemverslag en engagement

Veel pensioenfondsen willen geen beleggingen afstoten maar zeggen hun invloed uit te oefenen via 'engagement'. Dit betekent dat ze in gesprek zijn met bedrijven om hen aan te moedigen tot verandering, bijvoorbeeld door te stoppen met dubieuze wapens of milieuvervuilende kolenproductie). Daarnaast stemmen pensioenfondsen op aandeelhoudersvergaderingen over voorstellen (andere naam: resoluties) over het beleid of de werkmethode van het bedrijf. Je kan als pensioenfonds bijvoorbeeld stemmen op deze vergaderingen over of de termijn van een CEO verlengd moet worden, of de CEO een bonus mag krijgen maar ook over resoluties die bedrijven dwingen een duurzamere koers in te slaan.

Sommige pensioenfondsen hebben op hun website staan hoe ze hebben gestemd (of hoe er voor hen is gestemd) op aandeelhoudersvergaderingen. Andere melden alleen hoe vaak er is gestemd door of namens hen. De meeste pensioenfondsen hebben hier geen rapportage over. In deze rapportage is alleen gekeken of een pensioenfonds een stemverslag openbaar maakt en hoe het fonds gestemd heeft bij de klimaatresolutie van Royal Dutch Shell in 2020.

Hoewel we allereerst uitsluiting promoten, vindt Groen Pensioen dat pensioenfondsen die nog in fossiele bedrijven, wapenbedrijven of tabaksbedrijven beleggen, dan in ieder geval hun invloed maximaal moeten gebruiken. Hieronder valt in ieder geval dat ze vóór klimaatresoluties stemmen, zodat ze die bedrijven sturen richting een duurzamere bedrijfsvoering, dat CEO's weggestemd worden die geen actie ondernemen ten gunste van het klimaat, of dat bonus altijd verbonden moet zijn met klimaatdoelen. Andere engagement-doelen (zoals een TCFD²⁴ rapportage) hebben slechts zeer indirect effect op de emissies van een bedrijf.

Geen enkel pensioenfonds heeft doelen opgesteld voor engagement, die direct de broeikasgasuitstoot zal verminderen. Geen enkel zorgpensioenfonds maakt duidelijk wanneer een bedrijf volgens hen een grens overschrijdt en wanneer andere maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld dat bedrijf uitsluiten). Zonder deze doelen en grenzen kan geen enkel fonds zeggen dat ze succesvol engagement bedrijven. Collega-pensioenfondsen PME en PMT hebben hier al wel laten zien dat grenzen stellen en uitsluiten mogelijk is: zij sloten recent ExxonMobil uit na jaren van gesprekken over het inslaan van een meer duurzame koers, nadat de jarenlange gesprekken met het bedrijf niets hadden opgeleverd²⁵.

²³ <https://www.tabaknee.nl/tags/63-pensioenfondsen>

²⁴ <https://www.fsb-tcfd.org/publications/>

²⁵ <https://www.mn.nl/blog/118/mn-stoot-namens-pmt-en-vermogensbeheerklanten-belang-in-exxonmobil-af>

CONCLUSIE

Fonds X belegt niet in fossiele brandstoffen, wapens of tabak

Fonds X belegt in fossiele brandstoffen, wapens of tabak

Fonds X belegt nog in de meeste fossiele brandstoffen

OVERWEGINGEN EN DETAILS

Met de informatie op de website zien we dat het fonds niet in bedrijven belegt die fossiele brandstoffen, wapens en tabak maken. Als het omzetcriterium 10% of minder is, zien we dat als goed genoeg en benoemen we dat het fonds hier niet meer in belegt. Die 10% beleggingen bestaat namelijk uit bedrijven die nog enkele procenten van de omzet er uit halen (bijvoorbeeld een supermarkt die ook tabak verkoopt).

Omdat de focus van deze rapportage is om pensioenfondsen te bewegen om niet meer te beleggen in fossiel, wapens en tabak en om hierover transparant te zijn, zetten we deze grens (nu nog) niet op nul. Als er toeleveranciers zijn van deze producten die ook uitgesloten kunnen worden (bijv. tabakstellers), zetten we dat in ons commentaar erbij.

Met de informatie op de website, zien we dat het fonds (een deel van) haar geld in dit soort bedrijven investeert. Als het fonds niets meldt over dit onderwerp, of maar voor een deel van de beleggingen informatie verschaft, gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie (waar fossiel, wapens, en tabak normale beleggingen zijn en altijd voorkomen).

We concluderen dan dat het fonds er in belegt.

Als het fonds alleen de wettelijk verplichte wapenuitsluitingen benoemt (biologische, chemische wapens en clustermunition) of nog meer soorten, komen we ook tot deze conclusie. In dit geval zijn er ook vele soorten wapens die nog niet zijn uitgesloten. Voor die soorten wapens gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie (waar fossiel, wapens, en tabak normale beleggingen zijn en altijd voorkomen).

Het fonds sluit enkele soorten fossiele brandstoffen uit. Maar, er zijn ook bepaalde soorten fossiele brandstoffen die niet zijn uitgesloten. Ook kan het zijn dat het omzetcriterium heel ruim is (bijv. 30 of 50%).

Als een fonds één sector uitsluit, maar wel nog in een of meer andere fossiele sectoren belegt, dan volgt de conclusie 'Fonds X belegt nog in de meeste fossiele brandstoffen'.

Voor de overblijvende, niet genoemde, soorten fossiele brandstoffen en bedrijven gaan we uit van de gemiddelde beleggingsstrategie (waar fossiel, wapens, en tabak normale beleggingen zijn en altijd voorkomen).

De bedrijven waar een pensioenfonds in belegt vergelijken we met de wereldwijd erkende kolenbedrijven lijst²⁶. Als het pensioenfonds in kolenbedrijven belegt, die meer dan 10% van hun omzet halen uit kolen, dan concluderen we dat het pensioenfonds belegt in kolen.

Eenzelfde controle is ook mogelijk met de erkende oliebedrijven lijst om te concluderen dat het pensioenfonds belegt in olie en gas²⁷. Omdat alle pensioenfondsen in kolen beleggen, is de controle voor olie en gas voor dit rapport niet uitgevoerd.

We moedigen pensioenfondsen aan om nu al uitsluitingen door te voeren voor grote milieuvervuilende bedrijven die geen klimaatambities hebben en waar pogingen tot gesprekken hierover al jaren niet succesvol zijn (zoals Chevron, ExxonMobil). We vinden dat het een goede eerste stap voor sectoruitsluiting is als het fonds kolenbedrijven en teerzandolie direct uitsluit, met een omzetcriterium van maximaal 10%. Een volgende stap is om de sectoren olie & gas en gasinfrastructuur uiterlijk per 2025 volledig uit te sluiten.

²⁶ <https://coalexit.org/>

²⁷ [GOGEL of CarbonUnderground](#)

BIJLAGE 2 – BRONNEN EN REACTIES PENSIOENFONDSEN

SPF

Jaarverslag 2019: <https://www.fysiopensoen.nl/-/media/sites/fysiotherapeuten/downloads/spf-jaarverslag-2019.pdf>

MVB 2020: <https://www.fysiopensoen.nl/-/media/sites/fysiotherapeuten/downloads/spf-beleid-maatschappelijk-verantwoord-beleggen.pdf>

Rapportage MVB halfjaar 1 2020: <https://www.fysiopensoen.nl/-/media/sites/fysiotherapeuten/downloads/spf-maatschappelijk-verantwoord-beleggen-h1-2020.pdf>

Rapportage MVB halfjaar 2 2020: <https://www.fysiopensoen.nl/-/media/sites/fysiotherapeuten/downloads/spf-maatschappelijk-verantwoord-beleggen-h2-2020.pdf>

Active ownership report Robeco: <https://www.fysiopensoen.nl/-/media/sites/fysiotherapeuten/downloads/spf-active-ownership-report-2019.pdf>

Overzicht beleggingen december 2019: <https://www.fysiopensoen.nl/downloads>

E-mail reactie van SPF:

"U geeft aan dat de informatie op onze website net niet voldoende is om de door u gestelde vragen specifiek te kunnen beantwoorden. Uiteraard zijn wij bereid een nadere toelichting te verschaffen. Sommige onderdelen vragen echter om enig onderzoekwerk waarvoor wij iets meer tijd nodig hebben. Toch hebben wij gemeend om u de direct beschikbare informatie, die u kan helpen bij de beantwoording van uw vragen, nu al te doen toekomen. Als SPF hebben wij transparantie over ons MVB beleid hoog in het vaandel staan en streven wij, net als u, naar een gezonde en leefbare wereld, uiteraard binnen de mogelijkheden die een pensioenfonds van onze omvang heeft."

Hieronder gaan wij in op de door u gestelde vragen:

1. Tabak. We zien dat u tabak uitsluit in uw MVB. Een lovenswaardig streven, dat we graag noteren. Graag horen wij ook nog specifiek of uw huidige portfolio nog holding bevat van tabaksproducten bevat? Welke criteria gebruikt u om te bepalen of een belegging betrekking heeft op tabak? En welk percentage van uw directe en indirecte beleggingen viel in 2020 onder uw eigen definitie van tabaksbelegging?

"Vanwege de aantoonbare negatieve effecten van roken op de volksgezondheid en de daarmee gepaard gaande gezondheidszorgkosten sluiten wij tabaksproducenten uit van het beleggingsuniversum. SPF maakt de keuze om alle producenten van rookwaar van het beleggingsuniversum uit te sluiten. Wederverkopers van rookwaren, zoals supermarkten, tankstations en luchtvaartmaatschappijen worden niet uitgesloten van het beleggingsuniversum."

SPF maakt voor het beheer van het vermogen gebruik van meerdere externe vermogensbeheerders. Het MVB-beleid kan direct worden toegepast op beleggingen die zijn vormgegeven in eigen beleggingsmandaten van het Pensioenfonds. Wanneer het Pensioenfonds echter gebruik maakt van beleggingsfondsen is het niet mogelijk een eigen MVB-beleid toe te passen. Dan is het beleid van de aangestelde fondsbeheerder leidend voor de invulling en uitvoeringen van een eventueel MVB-beleid."

Het MVB-beleid, uitsluiting tabak, is van toepassing op de volgende discretionaire mandaten/fondsen:

- Euro staatsobligaties
- Euro niet-staatsobligaties (bedrijfsobligaties)
- Global High Yield obligaties
- Aandelen Japan - Investec
- Obligaties opkomende landen (EMD LC) - PGIM
- Wereldwijde en sector aandelenfondsen – Russell (informatie over deze fondsen is op dit moment nog niet compleet, hiervoor is de vraag bij Russel uitgezet. Zodra hierop een antwoord is kunnen wij u hierover informeren).
- Wereldwijd multi-factor aandelenfonds Robeco
- Geldmarktfonds"

2. Wapens. We zien dat u controversiële wapens uitsluit, dat moedigen wij ten zeerste aan. Wij zijn benieuwd naar uw beleid en beleggingen tav niet-controversiële wapens. Omvat uw MVB doelen of uitsluitingen tav niet-controversiële wapens? (wij kunnen daarover niets vinden). En omvatten uw huidige holdings bedrijven die wapens produceren of die toeleverend zijn aan de wapenindustrie? Kunt u garanderen dat uw holdings congruent zijn met uw MVB, en uitleggen hoe u dat kunt borgen? Ook deze vraag omvat de indirecte beleggingen, ETF's en uitbestede gelden en mandaten bij bedrijven zoals Achmea, Actiam en Blackrock.

"Het pensioenfonds hanteert een genuanceerd verantwoord beleggen beleid ten aanzien van wapens waarbij het onderscheid maakt tussen controversiële en niet-controversiële wapens. Bij de bepaling of een wapen controversieel is maakt het pensioenfonds gebruik van de principes van 'onderscheid' en 'proportionaliteit', sleutelbegrippen in het internationaal humanitair recht. Het principe van onderscheid beschermt civiele personen en civiele objecten tegen de gevolgen van de militaire operaties. Vanuit het begrip proportionaliteit wordt gesteld dat een oorlogvoerende alleen die hoeveelheid geweld mag toepassen noodzakelijk voor het verslaan van de vijand. Het pensioenfonds heeft vastgesteld dat bepaalde typen wapens (kernwapens, clustermunities, antipersoon-

smijnen, biologische en chemisch wapens) niet aan deze principes voldoen en beschouwt daarom deze wapens als controversieel. De door het pensioenfonds gehanteerde definities van de diverse wapentypen sluiten aan bij de definities in de relevante internationale conventies en verdragen die deze wapens verbieden dan wel beperken. Ondernemingen betrokken bij de ontwikkeling, de productie, het gebruik, het onderhoud, te koop aanbieden, de distributie, import of export, opslag of transport van controversiële wapens en hun belangrijkste onderdelen worden waar mogelijk uitgesloten van investeringen.

In de praktijk

De producenten van controversiële wapens zijn voor het overgrote deel ook verantwoordelijk voor de productie van niet-controversiële wapens. Het uitsluiten van de controversiële wapenfabrikanten heeft daardoor als gevolg dat het pensioenfonds nagenoeg de gehele defensiesector uitsluit van belegging. Slechts enkele kleinere ondernemingen die een beperkt deel van de omzet halen uit defensie gerelateerde opdrachten (minder dan 5% van de bedrijfsomzet) blijven beschikbaar om in te investeren."

- Ook hier hebben wij de vraag uitgezet bij Russell. Zodra hierop een antwoord is kunnen wij u hierover informeren.

3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. We lezen dat u niet aan engagement doet met Shell maar kunnen uw stembeleid niet terugvinden. Onze deelnemers zouden graag horen hoe u heeft gestemd tav de klimaatresolutie van aandeelhouder Follow This bij de aandeelhoudersvergadering in 2020, en hoe u van plan bent in 2021 te stemmen (als u dit heeft uitbesteed, dit graag lezen als "hoe er namens u is gestemd").

De wereldwijde aandelenbeleggingen voor ontwikkelde markten en opkomende markten zijn momenteel voor het overgrote deel ondergebracht in (multi-manager) beleggingsfondsen bij Russell Investments. Dit betekent dat het niet mogelijk is om de eigen uitgangspunten van het MVB beleid toe te passen. Russell Investments voert een eigen MVB-beleid, bestaande uit het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, het aangaan van een dialoog met ondernemingen en het uitsluiten van controversiële wapens (clustermunitie).

Email SPF 26-04-2021

" In ons e-mailbericht van 15 april jl. gaven wij aan iets meer tijd nodig te hebben om een aantal zaken uit te zoeken zodat we uw vragen zo compleet mogelijk konden beantwoorden. Het doet ons deugd dat we u met onderstaande informatie nog meer inzicht kunnen verschaffen in het door SPF gevoerde MVB-beleid. In ons bericht van 15 april gaven wij aan dat we bij Russell Investments nog verdere navraag zouden doen betreffende onze investeringen. Het gaat hier om investeringen in fondsen. Hieronder koppelen wij de antwoorden mbt Russell Investments terug:

Wapens

Het ESG beleid van SPF en dat van Russell Investments bevatten op dit moment nog géén specifiek besluit over het al dan niet uitsluiten van ondernemingen die inkomsten verwerven uit niet-controversiële wapens. Weliswaar wordt het ESG beleid opnieuw beoordeeld, op dit moment zullen wij geen toezeggingen doen dat wij ondernemingen die inkomsten verwerven uit niet-controversiële wapens gaan uitsluiten.

Gestemd bij Shell aandeelhoudersvergadering Follow This

Op dit punt is uitgebreid navraag gedaan bij Russell Investments. Ook wij vinden het van belang om hier een helder beeld bij te hebben. Gezegd moet worden dat het stemmen op AVA's via Russell (of een andere investeringsmaatschappij) bij het deelnemen in fondsen van een andere orde is dan bijvoorbeeld bij discretionaire mandaten. Daarom lijkt het ons goed u volledig inzicht te geven in het antwoord dat wij van Russell Investments ontvingen op bovengenoemde vraagstelling:

Zojuist hebben wij een conference call gehad met ons ESG team in Londen en Seattle over het stembeleid en onze stem op de aandeelhoudersvergadering van Koninklijke Shell specifiek. Russell Investments heeft tegen Resolutie 21 van Follow This gestemd. We hebben daarover nadere informatie opgevraagd. Met het oog op de aankondiging dat Russell Investments zich heeft aangesloten bij het Net Zero Asset Managers Initiative (zie bijgesloten aankondiging), kwam het ons nogal vreemd over om tegen deze Resolutie in te stemmen. Allereerst treffen jullie hieronder de toelichting van Glass Lewis waarom tegen Resolutie 21 van Follow This is gestemd. Daarna zal ik kort het stembeleid van Russell Investments nader toelichten.

We recognise that Royal Dutch Shell faces significant risks as a result of increased regulation and public scrutiny on account of climate change. However, it also appears that Royal Dutch Shell has taken significant steps to manage those risks. The Company provides extensive disclosure concerning the initiatives it has undertaken in order to mitigate climate change-related risks, as well as its emissions.

Moreover, Royal Dutch Shell has recently announced an ambition to be net zero on all emissions from the manufacture of its products, Scope 1 and Scope 2 by 2050 at the latest. Royal Dutch Shell also states that it will reduce the net carbon footprint of the energy products it sells to customers by 30% by 2035 and 65% by 2050. Further, Royal Dutch Shell states that it will pivot towards serving businesses and sectors that also adhere to net-zero emissions by 2050. Additionally, Royal Dutch Shell has set short-term targets to reduce its net carbon footprint and ties these targets to executive remuneration. According to Royal Dutch Shell, its short-term targets and medium and long-term ambitions were calibrated against a range of earlier action IPCC 1.5 °C scenarios and are thus designed to be consistent with the Paris Agreement's goal of limiting the increase in global average temperature to well-below 2 °C and the stretched goal to limit it to 1.5 °C compared to pre-industrial levels. Further, it should be noted that a number of investors

have lauded the company's recent announcement. According to Adam Matthews, director of ethics and engagement from the Church of England Pensions Board, board member of the Institutional Investors Group on Climate Change, and co-lead as part of the Climate Action 100+ dialogue with the Company, this commitment "is indicative of Shell's confidence in not only navigating the immediate situation but rightly sets the focus on developing net-zero pathways in key sectors that shape the demand for energy." A representative from Robeco, another co-lead as part of the Climate Action 100+ dialogue with the Company, its ambitions "build on the 2018 joint statement between Shell and Climate Action 100+" and "raises the bar and sets out an approach for others in the oil and gas sector to follow." Given the above, we believe that Royal Dutch Shell has already meaningfully responded to the issues raised by this resolution and that it has clearly demonstrated responsiveness to shareholders concerns regarding these issues.

We believe that Royal Dutch Shell should continue to set ambitious GHG targets and that shareholders should monitor the company's actions and disclosure in this respect. However, given the Royal Dutch Shell's existing GHG reduction goals, and extensive disclosure on the steps it is taking to mitigate its environmental impact, we do not believe that adoption of this proposal would benefit the company or its shareholders at this time. We recommend that shareholders vote AGAINST this proposal.

Voor wat betreft het stembeleid van Russell Investments hebben wij (Russell) richtlijnen opgesteld. Deze richtlijnen zijn afgestemd met onze proxy voting provider Glass Lewis. Indien er sprake is van een agendapunt die niet onder de richtlijnen van ons stembeleid vallen, dan sluit Russell Investments aan bij de keuze van proxy voting provider Glass Lewis, m.a.w.:

- we stemmen FOR het voorstel als het management van de onderneming én Glass Lewis beide een stem vóór het voorstel aanbevelen.
- we stemmen AGAINST het voorstel als het management van de onderneming én Glass Lewis beiden aanraden tegen het voorstel te stemmen.
- Indien het stemadvies van Glass Lewis niet in lijn is met het stemadvies van het management van de onderneming, dan neemt de Global Responsible Investing Steering Committee van Russell Investments een beslissing.

In 2020 vormden agendapunten zoals Resolutie 21 geen onderdeel van de onze stemrichtlijnen, waardoor bovenstaande stappen van toepassing zijn. Doordat zowel Glass Lewis als Royal Dutch Shell beiden aanraden tegen Resolutie 21 te stemmen, heeft Russell Investments AGAINST gestemd. Ten aanzien van dit beleid hebben recentelijk enkele wijzigingen plaats gevonden, de belangrijkste betreft agendapunten die betrekking hebben op het klimaat en ESG risico rapportages: To ensure close attention, all proposals relating to environmental proposals and those requesting creation or improvement of ESG risk reporting are now subject to a case-by-case review by the Global Responsible Investing Steering Committee.

Met deze wijziging zal Russell Investments haar eigen beslissing nemen op vergelijkbare resoluties / agendapunten als Resolutie 21 van Follow This. Mijn collega's van het ESG team benadrukten met klem dat dit niet betekent dat wij zondermeer instemmen met klimaat resoluties zoals die van Follow This, er zal altijd een afweging worden gemaakt hetgeen is verwoord in de betreffende resolutie en de maatregelen / ambities die de betreffende onderneming reeds heeft ondernomen. Hopelijk verduidelijkt bovenstaande toelichting onze (Russell) proxy voting beleid en de reden waarom wij AGAINST hebben gestemd tegen Resolutie 21 van Follow This. Ook zullen wij de Resoluties van Follow This in 2021 monitoren en de wijze waarop wij hebben gestemd aan jullie terugkoppelen.

Tabak uitsluitingen

Ja, sinds november 2018 sluit Russell Investments ondernemingen die tabaksproducten produceren uitgesloten. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van de classificatie van 'tobacco' binnen GICS (voor aandelen) en BICS (voor vastrentende waarden) "

SPH

Beleggingsenlijst: <https://www.huisartsenpensioen.nl/media/bosd3r2i/overzicht-beleggingen-sph-30-09-2020.pdf>

Uitsluitingslijst: <https://www.huisartsenpensioen.nl/media/cmmkffx5/20200312-uitsluitingslijst-bedrijven.pdf>

MVB beleid 2020: <https://www.huisartsenpensioen.nl/media/3xjr2lrs/2020-mvb-beleid-sph.pdf>

MVB halfjaarverslag juli – dec 2020: <https://www.huisartsenpensioen.nl/media/qeedruiq/2020-mvb-halfjaarverslag-sph.pdf>

Stemverslag: <https://vds.issgovernance.com/vds/#/MTQxMjc3NW==/>

E-mail reactie van SPH:

1. Tabak. 'We zien dat u tabak uitsluit in uw MVB. Een lovenswaardig streven, dat we graag noteren. Graag horen wij ook specifiek of uw huidige portfolio nog holding bevat van tabaksproducten bevat? Wij zien staat dat u een drempelwaarde van 10% hanteert als criterium, klopt dat? En welk percentage van uw directe en indirecte beleggingen viel in 2020 onder uw eigen definitie van tabaksbelegging? Onze vraag omvat ook de indirecte beleggingen, ETF's en uitbestede gelden en mandaten bij bedrijven zoals Achmea, Actiam en Blackrock.'

"SPH heeft alleen holdings die aan haar eigen uitsluitingencriteria voldoen. We hebben dus geen holdings in de portefeuille die meer dan 10% van hun omzet uit tabak halen. Er zaten per eind februari 2021 twee bedrijven in de liquide portefeuille (aandelen en obligaties) die omzet behalen uit de productie van tabak. Het betreft Haci Omer Sabanci Holding AS (3% omzet uit tabak) en Heilongjiang Agriculture (1% omzet uit tabak). Samen vertegenwoordigen deze bedrijven 0,002% van de actuele waarde van de portefeuille."

2. Wapens. 'We zien dat u controversiële wapens uitsluit, dat moedigen wij ten zeerste aan. Wij zijn benieuwd naar uw beleid en beleggingen tav niet-controversiële wapens. Omvat uw MVB doelen of uitsluitingen tav niet-controversiële wapens? Wij lezen over wapens bedoeld voor de consumentenmarkt, dat is al een mooie stap. Omvatten uw huidige holdings nog wel andere bedrijven die wapens produceren of die toeleverend zijn aan de wapenindustrie? Kunt u garanderen dat uw holdings congruent zijn met uw MVB, en uitleggen hoe u dat kunt borgen? Ook deze vraag omvat ook de indirecte beleggingen, ETF's en uitbestede gelden en

mandaten bij bedrijven zoals Achmea, Actiam en Blackrock. '

"Zoals ook opgenomen is in ons nieuwsbericht zal het bestuur van SPH de komende tijd het uitsluitingenbeleid opnieuw onder de loep nemen. Wat betreft het huidige beleid: SPH sluit bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Wanneer een bedrijf betrokken is bij de directe productie van een controversieel wapen, of bij specifieke of essentiële onderdelen daarvan wordt er niet in belegd, ongeacht de hoeveelheid omzet die met deze activiteit gegenereerd wordt. Dat geldt ook voor ondernemingen die een meerderheidsbelang of een controlerend belang in een onderneming hebben met directe betrokkenheid. Wapentypen die wij als controversieel aanmerken zijn biologische en chemische wapens, clusterbommen, landmijnen, verarmd uranium en witte fosfor. Ook beleggen wij niet in ondernemingen die kernwapens produceren in strijd met het VN Non-proliferatieverdrag. De uitvoering van dit uitsluitingsbeleid wordt gedaan door Achmea IM die hiervoor gebruik maakt van onderzoek van ISS ESG. Bedrijven die betrokken zijn bij de productie van wapens voor defensie en/of ordehandhaving sluiten wij niet uit omdat wij denken dat er voor behoud van vrede en voor het waarborgen van veiligheid gebruik van wapens door legitieme overheden benodigd is. Dit is consistent met ons bredere MVB-beleid."

3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. We zien dat u aan engagement doet met bedrijven waaronder Shell. Opgemerkt is dat u tegen de klimaatresolutie van aandeelhouder Follow This bij de aandeelhoudersvergadering in 2020 heeft gestemd, klopt dat? Hoe bent u van plan in 2021 te stemmen (als u dit heeft uitbesteed, dit graag lezen als "hoe er namens u is gestemd").

"Op de aandeelhoudersvergadering van Shell op 19 mei 2020 is tegen het aandeelhoudersvoorstel van Follow This gestemd. Shell had kort daarvoor de ambitie aangekondigd om in 2050 CO₂-neutraal te zijn (die scope 1, 2 en 3 bestrijkt). Daarbij had Shell ook de ambitie aangekondigd om de carbon footprint met 65% te hebben verminderd in 2050. Dit met een tussentijdse doelstelling van een 30% daling in 2035. Dit was een belangrijke stap voorwaarts en leverde meer informatie aan aandeelhouders over hoe Shell werkt om zich aan te passen aan het Klimaatakkoord van Parijs. Hoewel aandeelhouders voordeel konden hebben bij enkele aanvullende mededelingen van Shell om haar ambities verder te ondersteunen en te onderbouwen werd de klimaatstrategie van Shell op dat moment als een toereikende en passende reactie beschouwd op de in de resolutie aan de orde gestelde kwesties. In de tweede helft van vorig jaar hebben we een best-in-class selectie toegepast op onze portefeuille 'aandelen ontwikkelde landen'. We hebben in deze categorie alleen de 30% meest duurzame aandelen gehouden. De aandelen van Shell hoorden niet bij die beste 30% en hebben we dus verkocht. Doordat we geen aandeelhouder meer zijn is ook ons stemrecht op de AVA vervallen."

SPV

Jaarverslag 2019: <https://www.pensioenfondsverloskundigen.nl/-/media/sites/verloskundigen/downloads-spv/spv-jaarrapport-2019.pdf>

MVB beleid 2021: <https://www.pensioenfondsverloskundigen.nl/-/media/sites/verloskundigen/downloads-spv/spv-mvb-beleid-maart-2021.pdf>

Stemverslag, gaat via de beleggingsfondsen: <https://www.pensioenfondsverloskundigen.nl/het-pensioenfonds/beleggen>

E-mail reactie SPV

Aanleiding

"Hartelijk dank voor uw berichten die wij via de website en de email mochten ontvangen. Met interesse hebben wij uw website en doelstellingen van Groen Pensioen bekeken. Pensioenfonds Verloskundigen (hierna SPV) streeft ernaar het beheer van pensioengeld op een zo maatschappelijk verantwoorde manier uit te voeren. Het pensioenfonds houdt daarbij rekening met:

- de primaire doelstelling van SPV om de pensioenregeling goed uit te voeren;
- het feit dat SPV een relatief klein pensioenfonds is en dat om kosten beheersbaar te houden de meeste
- activiteiten worden uitbesteed;
- het centraal stellen van de deelnemer. Het deelnemersonderzoek van 2020 laat zien dat 2/3 evan de deelnemers duurzaam beleggen in enige mate belangrijk vindt. Deelnemers hebben voorkeuren voor maatschappelijke thema's opgegeven.

Hiermee geven wij u een reactie op de door u gestelde vragen over het Maatschappelijk Verantwoord

Beleggingsbeleid van SPV (hierna MVB-beleid)."

Reactie op vragen

"Groen Pensioen doet nu onderzoek naar beleggingen van pensioenfondsen in fossiel, wapens en tabak. Zoals te lezen in ons MVB-beleid (website) heeft SPV specifiek op deze onderzoeksonderwerpen de volgende overtuigingen:

- SPV vermijdt beleggingen in producenten van tabaksproducten en in bedrijven die controversiële wapens maken, onderhouden of verhandelen. Deze wapencategorie omvat antipersoneelmijnen, clusterbommen, munitie met verarmd uranium en biologische, chemische of nucleaire wapens.
- SPV onderzoekt hoe verder invulling kan worden gegeven aan het thema Klimaat."

Uitsluitingenbeleid tabak en controversiële wapens

"SPV heeft het vermogensbeheer voor aandelen en bedrijfsobligaties uitbesteed en belegt in collectieve beleggingsfondsen van de beheerders: BlackRock, Robeco en Achmea Investment Management (AIM). Het is daarom niet mogelijk om op alle onderliggende beleggingen de eigen definities uit het MVB-beleid toe te passen. De definities die voor de uitsluitingen worden gehanteerd wijken af per vermogensbeheerder. Zo sluit AIM alle producenten van rookwaar uit (conform het beleid van SPV). BlackRock hanteert een drempelwaarde voor inkomsten die vanuit de productie, distributie en detailhandel van tabak door ondernemingen worden ge-

nereerd. Robeco sluit alle beursgenoteerde ondernemingen uit die betrokken zijn bij de productie van tabak of significante componenten van sigaretten.

Vooralnog heeft SPV inderdaad alleen een beleid voor controversiële wapens, dat overigens breder is dan de wettelijke restrictie die is ingevoerd voor clustermunitie. AIM en Robeco hanteren in ieder geval deze definitie. BlackRock gaat hierin nog een stap verder op basis van de MSCI ESG-screened index waarbij ook vuur- en handwapens voor de civiele markt worden meegenomen in de uitsluiting. Naast de genoemde thema's tabak en controversiële wapens, vermijdt SPV ook te beleggen in ondernemingen die de uitgangspunten van de UN Global Compact structureel schenden. De enige beleggingscategorie waar het uitsluitingsbeleid van SPV niet is doorgevoerd is de categorie aandelen opkomende markten. Jaarlijks evalueert SPV of voor deze categorie overgestapt dient te worden naar een ESG-variant van dit fonds. Echter voor deze beleggingscategorie zijn de aan- en verkoopkosten dermate hoog, dat dit een directe impact heeft op de dekkingsgraad en hiermee op de pensioenen van deelnemers."

Inzicht in holdings

"Zoals aangegeven heeft SPV het vermogensbeheer uitbesteed en wordt via verschillende vermogensbeheerders belegd. Wij gaan er hiermee vanuit u voldoende inzicht gegeven te hebben in welke ondernemingen in de portefeuille opgenomen kunnen zijn."

Votingresultaten 2020

"Robeco en BlackRock zijn onze beheerders van de aandelenportefeuille. De rapportages met stemmingsresultaten over 2020 zijn recent beschikbaar gesteld en SPV analyseert deze rapportages momenteel. Voor wat betreft de klimaatresolutie bij Shell in mei 2020 hebben Robeco en BlackRock als volgt gestemd met de volgende toelichting:

Vermogensbeheerder: Robeco

Stem: Onthouden

Toelichting: Our engagement is focused on increasing transparency and accountability regarding Shell's climate ambition. We share the spirit of the resolution, but recognize that the resolution puts additional practical constraints on meeting their ambition. Therefore we abstain from the climate resolution.

Vermogensbeheerder: BlackRock

Stem: Tegen

Toelichting: Given the company's progress towards aligning its reporting with TCFD recommendations, which has been one of BIS' key requests of large carbon emitters, and its responsiveness to shareholder engagement on portfolio resilience and reduction of scope 1, 2, and 3 GHG emissions, we are supportive of management for the time being. Op de website van BlackRock is een volledig voting bulletin beschikbaar."

Tot slot

"SPV benadrukt het streven naar een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. De ontwikkelingen op dit gebied volgen elkaar nu in snel tempo op. SPV is hierbij geen koploper, maar volgt de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving evenals de ontwikkelingen bij de grotere pensioenfondsen en bij de eigen vermogensbeheerders. In de keuze voor de huidige vermogensbeheerders is MVB een expliciet criterium geweest."

SPMS

SPMS 4e kwartaal rapportage 2020 <https://www.spms.nl/images/spms-reo-kwartaalrapportage-q4-2020.pdf>

SPMS jaarverslag 2019: <https://www.spms.nl/images/Jaarverslag%20SPMS%202019.pdf>

SPMS najaar 2020 blad: <https://www.spms.nl/images/pensioeninzicht-52-najaar-2020.pdf>

SPMS uitsluitingslijst: <https://www.spms.nl/images/Uitsluitingenlijst-2021.pdf>

SPMS verantwoord beleggen: <https://www.spms.nl/images/2021-08-03%20SPMS%20en%20Maatschappelijk%20Verantwoord%20Beleggen%204.pdf>

Plannen 2020: <https://www.spms.nl/images/2021-reo-outlook-report.pdf>

E-mail reactie van SPMS:

1. Tabak

Per april 2021 is ons uitsluitingsbeleid rond tabak aangescherpt naar: "to exclude companies that derive 10% or more aggregate revenue from the distribution, retail and supply of tobacco-related products." Wij gebruiken Sustainalytics hiervoor. Wij kunnen niet vrijgeven hoeveel procent wij nog hebben aan tabak in onze daadwerkelijke beleggingsportefeuille.

2. Wapens

Makkelijkste is om te verwijzen naar ons ESG beleidsdocument, te vinden hier: <https://www.spms.nl/images/2021-08-03%20SPMS%20en%20Maatschappelijk%20Verantwoord%20Beleggen%204.pdf>

"SPMS sluit ondernemingen uit die betrokken zijn bij controversiële wapens (clusterbommen, landmijnen, kernwapens van landen die het non-proliferatieverdrag niet hebben ondertekend, biologische wapens, chemische wapens, witte fosfor en munitie met verarmd uranium). Betrokkenheid wordt geïnterpreteerd als het produceren van onderdelen die essentieel zijn voor de wapens en specifiek voor deze wapens gemaakt worden (key en dedicated). SPMS sluit ook ondernemingen uit die een belang hebben in producenten van controversiële wapens. De drempel hiervoor is minimaal 20% aandelen in de betreffende onderneming."

3. Lijst met beleggingen

"Deze kunnen wij niet vrijgeven."

4. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

"SPMS heeft de mogelijkheid om zelf een keuze te maken in haar stembeleid, onafhankelijk van wat onze ESG serviceprovider adviseert. Hier hebben wij vorig jaar bij Shell geen gebruik van gemaakt. Het advies was om met de klimaatplannen van Shell mee te stemmen omdat onze serviceprovider dat destijds voldoende vond. Voor 2021 zullen wij wederom kijken of wij meegaan met het advies van onze ESG serviceprovider. Aangezien de Shell vergadering pas later plaatsvindt hebben wij nog geen standpunt ingenomen op bijv de suggesties van Follow This. Wij vinden klimaat zeer belangrijken het is een van onze pijlers van het ESG beleid (SDG 7). Als het goed is moet je stemrapportage Q2 2020 weer op de website vinden."

SPOA

Jaarverslag 2019: <https://www.spoa.nl/files/downloads/jaarverslag-2019.pdf>

Beleggingsbeginselen: <https://www.spoa.nl/files/downloads/spoa-beleggingsbeginselen.pdf>

Duurzaam beleggen: <https://www.spoa.nl/financiele-situatie/onze-pensioenregeling-is-duurzaam/>

Maatschappelijk verantwoord beleggen: <https://www.spoa.nl/financiele-situatie/maatschappelijk-verantwoord-beleggen/>

SPT

Uitsluitingslijst: <https://www.spt.nl/media/5524/lijstmetuitsluitingen.pdf>

Jaarverslag 2019: <https://www.spt.nl/media/10881/jaarverslag.pdf>

Investment policy statement 2021: https://www.spt.nl/media/5531/investment_policy_statement.pdf

Externe beleggingsfondsen: <https://www.spt.nl/over-het-fonds/onze-organisatie/uitvoering/>

SPD

Uitsluitingslijst: <https://www.pensioenfondsdierenartsen.nl/-/media/sites/dierenartsen/downloads/spd-uitgesloten-ondernemingen.pdf?la=nl&hash=53A28AB248E9FF5563D8D5B28CB99403A534969E>

Beleggingsbeleid, inclusief MVB: <https://www.pensioenfondsdierenartsen.nl/vermogensbeheer/beleggingsbeleid>

Beleggingsresultaten: <https://www.pensioenfondsdierenartsen.nl/vermogensbeheer/beleggingsresultaten>

Gelieve de links van de bovenstaande bronnen te kopiëren en in de webbrowser in te voeren om te gebruiken.

ABP

Jaarverslag 2019: <https://www.abp.nl/over-abp/financiele-situatie/jaarverslag.aspx>

MVB in het kort 2020: <https://www.abp.nl/over-abp/duurzaam-en-verantwoord-beleggen/waarom-belegt-abp/duurzame-beleggingen.aspx>

MVB beleidsplan 2020: <https://www.abp.nl/over-abp/duurzaam-en-verantwoord-beleggen/ons-beleid.aspx>

Uitsluitingenlijst: <https://www.abp.nl/images/uitsluitingslijst.pdf>

Rapportage Engagement 2019: <https://www.abp.nl/images/engagement-bedrijven-2019.pdf>

Overzicht beleggingen: <https://www.abp.nl/images/beursgenoteerde-beleggingen.pdf>

Resultaten actueel: <https://www.abp.nl/over-abp/duurzaam-en-verantwoord-beleggen/resultaten.aspx>

Tabak en kernwapens: <https://www.abp.nl/over-abp/actueel/pers/abp-heeft-beleggingen-tabak-en-kernwapens-verkocht.aspx>

Steenkool- en teerzandsbedrijven beleid: <https://www.abp.nl/over-abp/actueel/nieuws/nieuw-duurzaamheidsbeleid-abp-klimaat-neutraal-beleggen-in-2050.aspx>

Wapens: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/dubieuze-investeringen-van-nederlandse-pensioenuitvoerders-in-myanmar-b34e978b/>

E-mail reactie van ABP:

1.Tabak. We zien dat u tabak uitsluit in uw MVB. Een lovenswaardig streven, dat we graag noteren. Graag horen wij ook specifiek of uw huidige portfolio nog holding bevat van tabaksproducten bevat. Welke criteria gebruikt u om te bepalen of een belegging betrekking heeft op tabak? En welk percentage van uw directe en indirecte beleggingen viel in 2020 onder uw eigen definitie van tabaksbelegging? Onze vraag omvat ook de indirecte beleggingen, ETF's en uitbestede gelden en mandaten bij bedrijven zoals Achmea, Actiam, Russel, Robeco en Blackrock.

"ABP heeft in 2018 haar belangen in bedrijven die betrokken zijn bij tabaksproductie volledig verkocht. We hebben sindsdien geen beleggingen in tabak in portefeuille. 'Betrokkenheid bij tabaksproductie' heeft betrekking op alle bedrijven die inkomsten (meer dan 0%) genereren uit de productie van tabaksproducten. Het gaat dan om bedrijven die tabaksproducten als sigaren, sigaretten, e-sigaretten, kretek, rookloze tabak, tabaksbladeren en pruimtabak produceren, evenals bedrijven die ruwe tabaksbladeren verbouwen of verwerken. De reikwijdte van deze uitsluitingen wordt toegelicht bij het antwoord vraag 2.

2. Wapens. We zien dat u controversiële wapens uitsluit, dat moedigen wij ten zeerste aan. Wij zijn benieuwd naar uw beleid en beleggingen tav niet-controversiële wapens. Omvat uw MVB doelen of uitsluitingen tav niet-controversiële wapens? (wij kunnen daarover niets vinden). En omvatten uw huidige holdings bedrijven die wapens produceren of die toeleverend zijn aan de wapenindustrie? Kunt u garanderen dat uw holdings congruent zijn met uw MVB, en uitleggen hoe u dat kunt borgen? Ook deze vraag omvat de indirecte beleggingen, ETF's en uitbestede gelden en mandaten bij bedrijven zoals Achmea, Actiam en Blackrock.

"ABP hanteert het volgende uitsluitingskader voor producten:

- *Het product is per definitie schadelijk voor mensen*
- *We kunnen daar als belegger niets aan veranderen*
- *Er zijn geen nadelige gevolgen als het product er niet meer zou zijn*
- *Er is een wereldwijd verdrag voor het uitbannen van het product*

Voldoet een product aan al deze criteria? Dan sluiten we de fabrikanten daarvan uit. ABP belegt daarom niet in bedrijven die betrokken zijn bij: clustermunitie, biologische wapens, antipersoonsmijnen, chemische wapens en (belangrijke onderdelen van) kernwapens. ABP kan wel beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van wapens waarvoor geen internationaal verbod geldt. Als pensioenfondsen voor o.a. de Nederlandse politie en Defensie vinden wij het belangrijk dat zij over de middelen kunnen beschikken voor het uitoefenen van hun taken op het gebied van veiligheid, ordehandhaving en internationale missies. Een voorbeeld van een dergelijk bedrijf is General Electric, dat onderdelen produceert voor o.a. luchtvaart, gezondheidszorg en hernieuwbare energieopwekking. GE maakt motoren, turbines en componenten die (ook) worden toegepast in militaire vliegtuigen en helikopters; 3%–5% van de omzet komt uit producten met militaire toepassingen. ABP kan in GE beleggen omdat het bedrijf niet is betrokken bij de productie van controversiële wapens.

Externe vermogensbeheerders passen ons uitsluitingsbeleid (voor zowel tabak als wapens) ook toe op niet-beursgenoteerde bedrijven. Externe beheerders hoeven het uitsluitingsbeleid niet toe te passen op illiquide beleggingen (bv private equity) die al in de portefeuille zaten vóór de invoering van het uitsluitingsbeleid (of delen daarvan). Ook geldt een uitzondering voor indexbeleggingen en ETF's. We kunnen voor ruim 99% van de portefeuille garanderen dat er geen aandelen of obligaties in voorkomen van bedrijven op onze uitsluitingslijst. Meer informatie over dit onderwerp in onze factsheet."

3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. We lezen dat u zich heeft onthouden van stemming tav de klimaatresolutie van aandeelhouder Follow This bij de aandeelhoudersvergadering in 2020 en zijn benieuwd hoe u van plan bent in 2021 te stemmen?

"ABP maakt bij het stemmen over voorstellen een zorgvuldige afweging. Ook de klimaatresolutie van Follow This zullen we op de inhoud beoordelen. Vanwege wettelijke regels maken wij onze stemintentie niet vooraf bekend. Op onze website maken we na afloop altijd bekend hoe we hebben gestemd."

PFZW

MVB 2020: <https://www.pfzw.nl/over-ons/zo-beleggen-we/hoe-we-duurzaam-beleggen.html>

Hoe MVB wordt uitgevoerd (instrumentarium) en omzetcriterium klimaat: <https://www.pfzw.nl/content/dam/pfzw/web/over-ons/zo-beleggen-we/klimaatstrategie/pfzw-klimaatstrategie.pdf>

Uitsluitingenlijst: <https://www.pfzw.nl/over-ons/zo-beleggen-we/waarin-we-beleggen/uitsluiting-productgroepen.html>

Rapportage MBV verleden en toekomst: <https://www.pfzw.nl/content/dam/pfzw/web/over-ons/zo-beleggen-we/factsheets/pfzw-factsheet-op-weg-naar-fossielvrij.pdf>

Duurzaamheids rapportage 2019: <https://prestatiespfzw.nl/jaarbericht-duurzaam-beleggen-2019/>

Overzicht eigen beleggingen: <https://www.pfzw.nl/over-ons/zo-beleggen-we/waarin-we-beleggen/overzicht-aandelen.html>

Overzicht externe investeringsfondsen: <https://www.pfzw.nl/over-ons/zo-beleggen-we/waarin-we-beleggen/overzicht-externe-vermogensbeheerders.html>

Stemverslag: <https://viewpoint.glasslewis.com/WD/?siteId=PGGM> en <https://prestatiespfzw.nl/jaarbericht-duurzaam-beleggen-2019/wij-stellen-grenzen/>

Myanmar: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/dubieuze-investeringen-van-nederlandse-pensioenuitvoerders-in-myanmar~b34e978b/>

Analyse naar fossiele investeringen PFZW 2018-2019: <https://631nj1ki9k11gbkxh39b3qz-wpengine.netdna-ssl.com/nl/wp-content/uploads/sites/14/2019/12/20191208-Definitieve-rapport-Zorg-en-Welzijn-Fossielvrij.pdf>

E-mail reactie van PFZW:

1. Tabak. We zien dat u tabak uitsluit in uw MVB. Een lovenswaardig streven, dat we graag noteren. Graag horen wij ook specifiek of uw huidige portfolio nog holding bevat van tabaksproducten bevat? Welke criteria gebruikt u om te bepalen of een belegging betrekking heeft op tabak? En welk percentage van uw directe en indirecte beleggingen viel in 2020 onder uw eigen definitie van tabaksbelegging? Onze vraag omvat ook de indirecte beleggingen, ETF's en uitbestede gelden en mandaten bij bedrijven zoals Achmea, Actiam, Russell, Robeco en Blackrock.

"De tabaksuitsluiting is al van kracht sinds 2013 en geldt voor alle ondernemingen die zich bezighouden met de productie van tabak en/of tabaksproducten (zoals sigaretten, sigaren, pruimtabak, etcetera). Deze uitsluitinggrond is voor 100% van toepassing op alle portefeuilles en beleggingen (direct én indirect) en geldt zowel voor interne en externe vermoogensbeheermandaten."

2. Wapens. We zien dat u controversiële wapens uitsluit, dat moedigen wij ten zeerste aan. Wij zijn benieuwd naar uw beleid en beleggingen tav niet-controversiële wapens. Omvat uw MVB doelen of uitsluitingen tav niet-controversiële wapens? (wij kunnen daar-

over niets vinden). En omvatten uw huidige holdings bedrijven die wapens produceren of die toeleverend zijn aan de wapenindustrie? Kunt u garanderen dat uw holdings congruent zijn met uw MVB, en uitleggen hoe u dat kunt borgen? Ook deze vraag omvat ook de indirecte beleggingen, ETF's en uitbestede gelden en mandaten bij bedrijven zoals Achmea, Actiam en Blackrock etc.

"Evenals de tabaksuitsluiting is de uitsluiting voor controversiële wapens (zoals kernwapens, clustermunitie en landmijnen) voor alle beleggingen van toepassing. Wij hebben inderdaad geen uitsluitingenbeleid inzake niet-controversiële wapens. Veel producenten van niet-controversiële wapens (zoals Lockheed-Martin en Boeing) worden echter reeds uitgesloten op basis van de controversiële wapenuitsluiting, omdat deze producenten ook betrokken zijn bij de productie van bijvoorbeeld clustermunitie of kernwapens. Daarnaast signaleren we eventuele misstanden in onze portefeuilles met behulp van een nauwkeurige screening die is opgezet samen met een gespecialiseerde, onafhankelijke dienstverlener. Indien er sprake is van ernstige overtredingen van OECD-richtlijnen voor verantwoord ondernemen kunnen wij besluiten om in gesprek te treden met de desbetreffende onderneming en/of onze belegging stop te zetten als praten geen resultaat oplevert."

3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. We lezen dat u zich heeft onthouden van stemming tav de klimaatresolutie van aandeelhouder Follow This bij de aandeelhoudersvergadering in 2020 en zijn benieuwd hoe u van plan bent in 2021 te stemmen (als u dit heeft uitbesteed, dit graag lezen als "hoe er namens u is gestemd").

"Wij hebben nog in beraad hoe wij dit jaar zullen gaan stemmen op het Follow This-voorstel en houden de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten, ook de ontwikkelingen bij Shell, nu vanaf dit jaar een stem op de door Shell gekozen klimaatstrategie kan worden uitgebracht. Hoe wij stemmen delen we vooraf niet met anderen."

BIJLAGE 3 – INFORMATIE OVER FOSSIELE BEDRIJVEN EN PENSIOENFONDSEN

<https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/kolen-olie-en-gas-zijn-niet-nodig-voor-een-veilig-pensioen~b2632bf8/> onderzoek waar- naar verwezen wordt: <https://www.tandfonline.com/doi/epub/10.1080/14693062.2020.1806020?needAccess=true>

<https://www.change.inc/finance/pensioenfonds-fossiel-investeren-35267>

<https://www.newyorker.com/news/daily-comment/the-powerful-new-financial-argument-for-fossil-fuel-divestment>

<https://www.barrons.com/articles/rockefeller-brothers-fund-profits-from-divesting-fossil-fuels-01589319900>

<http://priceofoil.org/2020/09/23/big-oil-reality-check/>

<https://www.ipcc.ch/sr15/>

<https://follow-this.org/resolutions-results/>

www.groen-pensioen.nl

BIJLAGE 4 – INFORMATIE OVER WAPENBEDRIJVEN EN PENSIOENFONDSEN

https://www.dontbankonthebomb.com/wp-content/uploads/2019/10/201910_Beyond-the-bomb_final.pdf

<https://www.justiceformyanmar.org/press-releases/dutch-pension-funds-hold-us-2-3-billion-in-shares-in-companies-linked-to-myanmar-military>

<https://www.paxvoorvrede.nl/actueel/nieuwsberichten/nederlands-pensioengeld-help-t-mensenrechtenschenders>

<https://eerlijkegeldwijzer.nl/pensioenwijzer/themas/wapens/>

<https://militaryleak.com/2020/04/17/aerovironment-awarded-2-4-million-raven-uae-contract-for-u-s-ally/>

https://www.avinc.com/resources/press-releases/view/swedish_defence_materiel_administration_orders_aerovironment_puma_ae_and_wa

<https://www.imvoconvenanten.nl/nl/verzekeringssector/convenant/publicaties>

<https://www.afm.nl/nl-nl/professionals/veelgestelde-vragen/clusterunitie-investeringsverbod>

GROEN PENSIOEN

www.groen-pensioen.nl

hallo@groen-pensioen.nl